Kandidatafhandling
Cand.ling.merc./Engelsk & Europæiske Studier
Copenhagen Business School
December 2008

Dansk EU-skepsis – Et Ungdomsfænomen?

- *En aldersspecifik analyse af danskernes EU-skepsis og de danske hverdagsavisers rolle i forhold til meningsdannelsen*

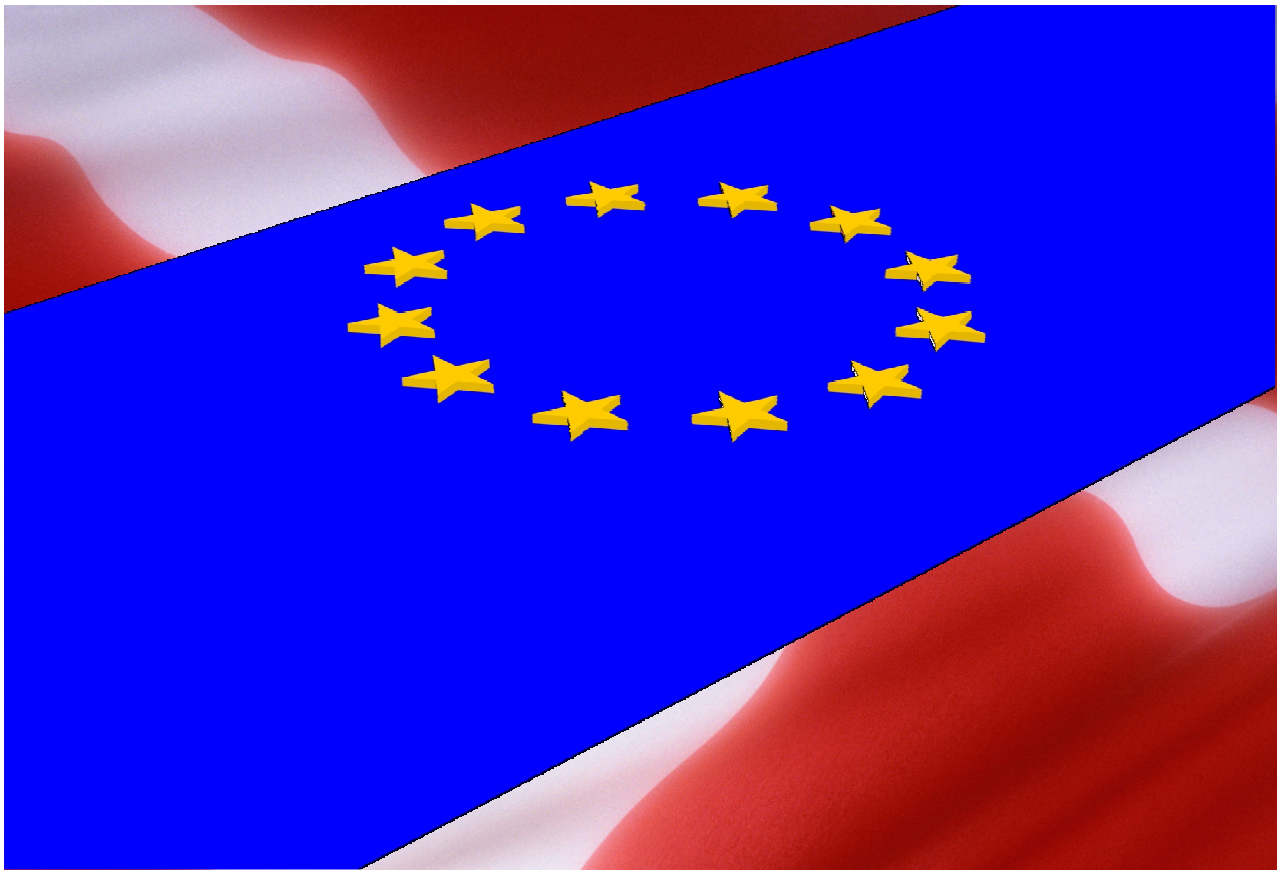

Af: Lena Milo Eriksen
Vejleder: Christian Fich

I Summary

Danish Euroscepticism – A Youth Phenomenon?

- An age specific analysis of the Danish euroscepticism and the role of Danish newspapers in the creation of public opinion

In the early days of the European project, the impact and reach of euroscepticism was not of great concern. Most traditional integrationists did not consider public opinion, as the project at that time was mostly an elite-driven project. However, euroscepticism has grown to become a central concern for the European actors. Today, the phenomenon is considered powerful and an obstacle to further integration. Therefore, Euroscepticism has become an important and highly prioritized issue on the European agenda.

The Danes have long been known for their relative high degree of euroscepticism – an image that has lasted from the Danish 'no' to the Maastricht Treaty up until today. However, the analysis shows that the Danes are not distinctively characterized by a direct opposition to membership of the Union. Rather the Danish euroscepticism seems to be particularly attached to identity factors and to some extent to sovereignty-based factors, which is mostly pronounced in regard to the welfare state. In many other respects, the Danes consider the EU as a competent alternative to the state in finding solutions to international issues.

Earlier, many integrationists and researchers believed in the "generation hypothesis", which suggested a gradual shift towards more positive attitudes and increasing support for the EU, as new generations came along. However, the hypothesis has shown to be incompetent. Conversely, the analysis shows that the young generations in Denmark have a tendency to be the most eurosceptic compared to older generations. At the same time, the young Danes are the least well-informed about the EU. As the media is a key component in the information age and as most Europeans look to the media for information about the EU, there is a probability that the media plays a decisive role in the creation of public opinion towards the EU.

The analysis focuses on selected Danish newspapers and implies that the choice of media has an influence on the attitude towards the EU. As the EU makes up a rather difficult issue to cover, because of the abstractness of the issue, the competition for readers and the limits of the news criteria, which do not often comply with stories about the EU, the newspapers have

different priorities in regard to the coverage of the EU. The analysis shows that there is great variation in choice of newspapers among the different age groups. As the younger Danes tend to read those newspapers, which have the most limited coverage of the EU, the older generations tend to read newspapers with a broader coverage.

The results of the analysis imply that lacking or limited knowledge of the EU seems to cause euroscepticism. Accordingly, information and knowledge seem to result in support. Furthermore, the content of the information seems to be just as important as the degree of information, as there is a tendency for the readers of more negative information to be among the most eurosceptic citizens. Therefore, the Danish newspapers play an important role in forming public opinion towards the EU. The media which address the younger generations may therefore have a real opportunity to change the persistent euroscepticism among the youth in Denmark.

Based on the conviction that support for the European Union is essential to the further integration process, the results of the analysis imply that there is a need to increase the spread of knowledge of the EU. This is especially needed in relation to the young Danes and suggests that it may be effective to start focussing on the media that are used by the young generations.

Indholdsfortegnelse

I Summary **1**
1. Indledning **4**
1.1 Problemformulering 6
1.1.1 Tese *6*
1.2 Afgrænsning 7
1.3 Struktur 8
1.4 Metode 8
2. EU-skepsis som begreb og fænomen **10**
2.1 EU-skepsis - Definitioner og teorier 10
2.2 Opsummering 15
3. Centrale omdrejningspunkter for diskussionen om EU-skepsis **16**
3.1 EU-problematikker – kilder til EU-skepsis? 16
3.1.1 EU's demokratiske underskud og den manglende europæiske offentlighed *16*
3.1.2 Den europæiske identitetsdimension *20*
3.1.3 Historiske og kulturelle kilder til skepsis *23*
3.2 Opsummering 24
4. Mediernes formidling af EU **26**
4.1 EU i medierne 27
4.1.1 Europæiske medier *27*
4.1.2 Danske medier *29*
4.1.3 Udvalgte danske avisers EU-dækning *33*
4.2 Danskernes avisvalg 36
4.3 Medier og meningsdannelse 38
4.4 Opsummering 41
5. Danskernes EU-skepsis **42**
5.1 Analyse af danskernes EU-skepsis i dag 42
5.1.1 Tilliden til nationale og europæiske institutioner *42*
5.1.2 Holdningen til de fire danske forbehold *46*
5.2 Opsummering 50
6. Mediernes rolle i forhold til den danske EU-skepsis **52**
6.1 Danske avisers påvirkning 52
6.1.1 De ældre aldersgruppers avisvalg og EU-skepsis *53*
6.1.2 De mellemste aldersgruppers avisvalg og EU-skepsis *53*
6.1.3 De yngste aldersgruppers avisvalg og EU-skepsis *54*
6.1.4 Inglehart eller Trenz? Informationsgrad eller informationstype? *54*
6.2 De unges EU-skepsis til eftersyn 56
6.3 Opsummering 58
7. Konklusion **60**
8. Bibliografi **63**
9. Bilag A **71**

1. Indledning

Danmark beskrives ofte som et EU-skeptisk land. Beskrivelsen har været brugt herhjemme, af andre EU-medlemslande og ikke mindst af medierne, og bruges stadig hyppigt den dag i dag (Goul Andersen 2003:1; de Vreese 2003:4). Der har været klare tegn på skepsis i den danske befolkning siden Danmarks optagelse i EF i 1973, men skepsissen stod for alvor klart for hele EU i 1992, da danskerne stemte nej til Maastricht-traktaten. Herefter blev EU-skepsis i den grad et selvstændigt og magtfuldt begreb, anerkendt og diskuteret i hele EU (Sørensen 2007:9; Gabel 1998:333).

Som med det danske nej i 1992 stod det med Forfatningstraktatens fald i 2005 igen klart for hele EU, at den offentlige mening spiller en større og større rolle i den europæiske integrationsproces (Sørensen 2005: 133). Uden opbakning fra befolkningerne har vi set eksempler på, at integrationsprocessen sinkes eller helt går i stå, som for eksempel da stats- og regeringscheferne på Det Europæiske Råds møde i juni 2005 besluttede at indlede en såkaldt "tænkepause" efter Frankrig og Hollands nej til Forfatningstraktaten (Sørensen 2007:11). Derudover så vi for nylig, hvordan de irske vælgere i juni 2008 satte en kæp i hjulet på ratifikationsprocessen for Lissabontraktaten, da de som den eneste befolkning i EU skulle stemme om traktaten.

Udover at hæmme eller forhindre videre integration har EU-skepsissen også vist sig at have haft en anden effekt, nemlig øget brug af folkeafstemninger i EU-regi (DIIS 2004:23). Dette indikerer, at politikerne i høj grad er blevet mere opmærksomme på nødvendigheden i at inddrage befolkningen (Gabel 1998:570). Da man i Danmark aldrig har haft en EU-skeptisk regering, og flertallet af partier i dag generelt støtter det europæiske samarbejde (DIIS 2004:21), er der selvfølgelig en vis berøringsangst med hensyn til sådanne folkeafstemninger. Risikoen for et nej og endnu en blokering af et EU-tiltag er ikke en ønskværdig situation for en pro-europæisk regering, som den vi har i dag. Alligevel er det også i høj grad et spørgsmål om legitimitet, og opbakningen fra befolkningen er derfor vigtig trods risici.

Selve begrebet EU-skepsis er ikke ligetil at definere, og derfor bruges det ofte bredt – måske for bredt. Medierne bruger især begrebet til at dække en kritisk holdning over for EU generelt (Sørensen 2005:133). Denne simple definition er på mange måder misvisende, da man med en sådan brug af begrebet kunne foranlediges til at tro, at mange danskere er direkte

imod det danske medlemskab af EU og derfor ønsker ophævelse, hvilket ikke er tilfældet i dag (DIIS 2004:2). EU-skepsissen kan i stedet være rettet mod specifikke tiltag eller udviklinger på EU-området og dermed ikke nødvendigvis mod EU-samarbejdet som helhed.

Som nævnt ovenfor konkluderes det ofte, at Danmark er et EU-skeptisk land, hvilket i sig selv også er misvisende, da et helt land aldrig vil kunne have én offentlig mening (DIIS 2004:4). En sådan konklusion mangler dermed en nuancering. Derfor er det netop interessant at se nærmere på den danske EU-skepsis på et mere nuanceret plan. Ifølge "generations-hypotesen", som Goul Andersen (2003) for eksempel har kritiseret i flere af sine analyser, vil de yngre generationer have tendens til at være mindre skeptiske i forhold til generationerne før dem. Ifølge hypotesen vil skepsissen dermed gradvist mindskes, som generationerne skifter, og nye beslutningstagere kommer til. I 35 år har danskerne skulle tage stilling til EU, og på den tid er der sket et generationsskift, og helt nye generationer er kommet til. Som vi ved, bliver Danmark dog stadig af omverdenen betragtet som et EU-skeptisk land, og EU er dermed stadig et ømt punkt for politikerne. Det alene kunne tyde på, at "generations-hypotesen" mangler forklaringskraft.

Derfor er det interessant at undersøge de forskellige aldersgruppers grad og type af skepsis, og dermed foretage en mere dybdegående analyse, der kan give et mere detaljeret billede af danskernes EU-skepsis. Dette vil bidrage til at nuancere billedet af, hvem der er skeptiske, og hvad de er skeptiske over for, og vil samtidig give et godt udgangspunkt for en komparativ undersøgelse af de forskellige aldersgruppers EU-skepsis.

Et sådan billede af danskernes EU-skepsis vil naturligt lede til spørgsmålet om, hvorfor der er forskelle mellem aldersgruppernes holdning til forskellige dele af EU-samarbejdet. Derfor vil det også være relevant at se på en af de faktorer, der kan gøre sig gældende inden for meningsdannelse – nemlig medierne. Medierne betragtes som en mekanisme, der transmitterer værdier og holdninger (Milner 2000:6), og derfor kan man antage, at de spiller en rolle i forhold til danskernes holdning til EU. Flere undersøgelser viser, at pressen er danskernes foretrukne medie, når det gælder information og nyheder (f.eks. Mediedagen 2004), og derfor er det relevant at undersøge, hvorvidt netop dette medie påvirker danskernes holdning til EU.

Man er i dag i EU bevidst om nødvendigheden af en europæisk offentlighed, hvis befolkningerne skal kunne engagere sig og kunne gennemskue den komplicerede beslutningsproces i EU, hvilket man anser for højest nødvendigt, hvis man skal mobilisere

opbakning fra de europæiske befolkninger (Sørensen 2007:10). De få paneuropæiske medier der findes har moderat succes, og de europæiske borgere benytter stadig primært deres nationale medier (Pedersen 2006:140). Ved at sammenholde aldersgruppernes medievalg med deres type og grad af EU-skepsis, vil man kunne diskutere, hvorvidt medierne udgør en påvirkningsfaktor i forhold til meningsdannelsen omkring EU samt forsøge at forklare, hvorfor der er forskelle mellem aldersgruppernes grad og type af EU-skepsis.

1.1 Problemformulering

Med udgangspunkt i relevante diskussioner og teorier om EU-skepsis og fænomenets betydning for den videre integrationsproces i EU foretages en undersøgelse af danskernes EU-skepsis. Denne undersøgelse foretages på baggrund af det demografiske kriterium alder, som vil være udgangspunktet for en vurdering af mediernes rolle i forhold til danskernes EU-skepsis. Som forklaringsfelt analyseres hverdagsavisernes indflydelse på meningsdannelsen i de forskellige aldersgrupper. Denne undersøgelse vil blive baseret på de danske aviser, da det stadig er nationale medier, der står for den primære formidling af EU til danskerne og på den baggrund er det medie, der også kunne tænkes at have størst påvirkningsmulighed i forhold til meningsdannelsen i befolkningen.

Hovedformålet med specialet er at give et mere nuanceret billede af dansk EU-skepsis samt at undersøge, hvor stor en påvirkning danske medier udgør i forhold til danskernes holdning til EU.

Med udgangspunkt i danske hverdagsaviser foretages en undersøgelse af mediernes rolle i forhold til danskernes holdning til EU. Som forklaringsfelt undersøges danskernes EU-skepsis, som den kommer til udtryk i forskellige meningsmålinger. Derudover inddrages en diskussion af EU-journalistikken og dens problematikker i forhold til formidlingen af EU.

1.1.1 Tese

Specialets tese er, at medierne spiller en betydelig rolle i forhold til meningsdannelsen omkring EU. Den store forskel i danskernes valg af hverdagsaviser bevirker, at de forskellige aldersgrupper påvirkes forskelligt fra vidt forskellige vinkler. Adgangen til information og viden er i sig selv afgørende for, om borgerne har indsigt nok til at tage stilling og engagere

sig i det europæiske samarbejde, men indholdet i informationen er også afgørende for borgernes syn på EU. Omvendt forventes det, at der er en tendens til, at uvidenhed fører til skepsis. Derudover er en væsentlig grundantagelse i dette speciale, at opbakning i form af en positiv offentlig mening er essentielt for et velfungerende og progressivt europæisk samarbejde.

1.2 Afgrænsning

Da medierne favner bredt, tages der i dette speciale udgangspunkt i de trykte medier - mere præcist vil der blive fokuseret på hverdagsavisernes indflydelse. Undersøgelsen tager dermed udgangspunkt i udvalgte danske hverdagsaviser, velvidende at også andre typer af medier, såsom tv og Internet, kan påvirke danskernes holdning til EU. Det er med andre ord nyhedsinstitutionen med fokus på den trykte presse, der vil være udgangspunkt for dette speciales analyse. Der er til specialets formål udvalgt i alt otte danske aviser, som alle er landsdækkende og dermed har en betydelig distribution i hele landet. Derudover er aviserne valgt på baggrund af deres forskellige målgrupper, således at alle aldersgrupper repræsenteres i analysen. Oplagstallet har desuden også været afgørende for udvælgelsen og de otte aviser, der indgår i analysen, repræsenterer dermed de største oplag blandt danske hverdagsaviser.

Undersøgelsen af danskernes EU-skepsis og mediernes påvirkning baseres derudover på det aldersdemografiske kriterium, velvidende at også andre demografiske variable, som for eksempel uddannelse og indkomst, kan påvirke meningsdannelsen. Alderskriteriet er valgt på baggrund af relevansen i forhold til medievalget, der differentierer betydeligt fra aldersgruppe til aldersgruppe, og som dermed kunne forventes at medvirke til forskelle i type og grad af EU-skepsis.

Tidsrammen for analysen vil være så nutidig som muligt og baseres derfor på de nyeste tilgængelige meningsmålinger og statistik hovedsageligt fra Eurobarometer og Gallup. Der vil derfor primært fokuseres på data fra 2006 frem til 2008 for at kunne lave den mest nutidige og aktuelle undersøgelse. Det er med andre ord ikke specialets formål at belyse dynamikken i den offentlige opbakning til europæisk integration gennem tiden. Strategien er derimod at benytte data fra en bestemt periode for at demonstrere en generel logik bag holdningen til EU samt mediernes indflydelse derpå i dag.

1.3 Struktur

I kapitel 2 vil EU-skepsis som begreb og fænomen blive diskuteret ud fra forskellige fremsatte definitioner og teorier. Formålet med kapitlet er at nå frem til dette speciales definition af begrebet samt at belyse kompleksiteten i fænomenet EU-skepsis.

I kapitel 3 diskuteres nogle af de mest centrale omdrejningspunkter for hele debatten om EU-skepsis. Det er samtidig nogle af EU's store problematikker, der her vil blive diskuteret i forhold til, hvorledes de kan opfattes som kilder til danskernes EU-skepsis.

I kapitel 4 introduceres medierne og deres plads og rolle i den europæiske integrationsproces. Herunder diskuteres de udvalgte hverdagsavisers EU-dækning samt forskellige relevante teorier om EU-journalistik, nyhedsformidling og mediernes betydning for meningsdannelsen i forhold til EU.

I kapitel 5 undersøges danskernes EU-skepsis i dag på baggrund af forskellige meningsmålinger. Analysen inddrager danskernes tillid til nationale og europæiske institutioner samt deres holdning til de fire forbehold. Undersøgelsen baseres på Eurobarometer- og Gallup-undersøgelser og uddybes med en komparativ analyse af forskelle og ligheder mellem aldersgruppernes skepsis.

I kapitel 6 foretages sidste del af analysen, som har til formål at belyse, hvorvidt avisvalget kan have indflydelse på de pågældende aldersgruppers skepsis. Der ses i dette kapitel yderligere nærmere på de unge danskeres EU-skepsis og mediebrug.

Til slut opsummeres og konkluderes på ovenstående undersøgelse og observationer.

1.4 Metode

For at kunne belyse og tydeliggøre kompleksiteten af begrebet EU-skepsis inddrages relevante forskere og teoretikeres definitioner og vurderinger af begrebet. Ved at belyse de forskellige opfattelser, der især er blevet diskuteret efter 1992, vil det være tydeligt hvor komplekst og omdiskuteret begrebet er. Diskussionen foretages også med det formål at fastlægge dette speciales definition af begrebet EU-skepsis.

Integrationsteoriernes opfattelse af EU-skepsis vil blive inddraget med det formål at belyse forskellige opfattelser af fænomenets betydning, og hele diskussionen har således også til formål at vise, hvorledes offentlig mening med tiden er blevet en mere central problemstilling og udfordring for den videre integrationsproces i EU.

Diskussionen af nogle af de vigtigste omdrejningspunkter i EU-debatten foretages med det formål at belyse hvilke områder, der betragtes som primære kilder til EU-skepsis, samt hvilke problematikker EU står over for i dag. Samtidig skal diskussionen synliggøre, hvorledes en europæisk offentlighed – for eksempel gennem øget mediedækning – kunne afhjælpe mange af EU's problematikker i forbindelse med den offentlige mening.

Undersøgelsen af aldersgruppernes valg af aviser vil tage udgangspunkt i en kvantitativ undersøgelse fra Index Danmark/Gallup foretaget i 2006. Dette vil kunne bidrage til at synliggøre hvilke hverdagsaviser, der læses af de forskellige aldersgrupper. En hvidbog fra Dansk Journalistforbund, *Fællesskabet i Mediebilledet – Journalisters historier om EU* vil delvis udgøre basis for karakteristikken af de udvalgte avisers EU-dækning. Da ikke alle de udvalgte aviser indgår i denne undersøgelse, er der til specialets formål foretaget en Infomedia-søgning for hver enkelt avis i perioden omkring den irske folkeafstemning. Denne undersøgelse skal som supplement til undersøgelsen fra Dansk Journalistforbund belyse, hvorvidt det er muligt at uddrage visse generelle tendenser af de enkelte avisers EU-dækning. Karakteristikken af avisernes EU-dækning vil dernæst blive diskuteret og sammenholdt med analysen af danskernes EU-skepsis for at kunne vurdere, om der er et mønster eller en sammenhæng mellem aldersgruppernes EU-skepsis og deres brug af avismediet.

For at kunne tegne et billede af de forskellige aldersgruppers EU-skepsis benyttes også kvantitative kilder – primært Eurobarometer- og Gallup-undersøgelser. Meningsmålingerne tager udgangspunkt i holdningen til forskellige forhold i EU, og ikke til EU generelt, og kan dermed give et mere nuanceret billede af forskelle og ligheder mellem typen og graden af de forskellige aldersgruppers skepsis. Til analysen af danskernes EU-skepsis er udvalgt to forskellige parametre: tilliden til de europæiske institutioner, samt holdningen til de fire danske forbehold. Parametrene er valgt ud fra et aktualitetskriterium (de fire forbehold er stadig helt centrale i den danske debat), samt et relevanskriterium i forhold til de i specialet fremsatte teorier og diskussioner (for eksempel Goul Andersens antagelser om danskernes manglende tillid til EU). Parametrene kan tilsammen give et indblik i danskernes holdning til suverænitetsafgivelse, deres balancering af tilhørsforhold samt deres overordnede syn på EU som politisk system. Derudover har også alderskriteriet været afgørende for valget af parametre, da dette måtte indgå i meningsmålingernes opdeling for at være nyttigt i forhold til denne analyse.

2. EU-skepsis som begreb og fænomen

"I doubt, therefore I am a European"
Per Stig Møller (sagt i forbindelse med en tale forud for Europaparlamentsvalget i 2004) (Sørensen 2007:57).

EU-skepsis er på mange måder et begreb, der er gået fri af teoretisering - i hvert fald i nævneværdig forstand. Faktisk har forskere og teoretikere gået mere op i at få defineret begrebet og diskuteret dets vigtighed end at bygge teorier op omkring det (Sørensen 2007:17). Dette er dog også en interessant og mangesidet diskussion, som vidner om kompleksiteten i begrebet.

2.1 EU-skepsis - Definitioner og teorier

EU-skepsis blev først for alvor et fasttømret begreb og genstandsfelt for interesse efter 1992, hvor Danmark stemte nej til Maastricht-traktaten, og Frankrig kun lige præcis opnåede et flertal for tiltrædelse af traktaten. Derfor mener blandt andet Sørensen, at EU-skepsis blev født i juni 1992 (Sørensen 2007:10).

Betydningen af den offentlige mening generelt har været diskuteret længe før. Den britiske historiker, jurist og politiker James Bryce argumenterede for eksempel allerede i 1880 for, at den offentlige mening næsten altid har været den ultimative magtfaktor for alle nationer i forhold til legitimitet og dermed ikke en ny demokratisk opfindelse, mens Pierre Bourdieu i 1973 modsat hævdede, at offentlig mening slet ikke eksisterede (Sørensen 2007:24). De klassiske integrationsteorier er i nyere tid blevet kritiseret for at have fokuseret meget lidt på offentlig mening og dets betydning (Sørensen 2005; Ray 2007). Trods kritikken er der imidlertid nogle interessante overvejelser at finde blandt disse teorier, som er værd at have med i diskussionen.

Som integrationsteori har føderalismen taget stilling til offentlig mening. De tidlige føderalister anså faktisk offentlig mening som en drivkraft bag integrationen, men også som et meget påvirkeligt fænomen, som eliten kunne forme efter behov. Dermed anså de ikke offentlig mening for et problem eller barriere i den forstand (Ray 2007:264). Funktionalisterne, som især er blevet kritiseret for at ignorere offentlig mening, mente at

fænomenet var højest irrelevant i forbindelse med integrationsprocessen og fokuserede i stedet på den politiske elites rolle (Sørensen 2005:135). De forventede, at politisering ville øge opbakningen og ikke modstanden til EU i takt med, at fordelene ved integrationen spredtes. Set i forhold til tiden er opfattelsen nok rimelig nok, da befolkningerne på dette tidspunkt vidste meget lidt om Kul- og Stålfællesskabet, som mest af alt var elitens projekt (Ray 2007:265; Anderson 1995:112).

Transaktionalisterne så derimod offentlig mening som vigtig og værd at forholde sig til. Karl Deutsch så udbredelsen af kommunikation som et vigtigt element i etableringen af et internationalt samfund. Han anså også tillid og identificering med systemer som påkrævet i et internationalt samfund som for eksempel EU (Ray 2007:265).

Selvom neofunktionalisterne senere (i 1970'erne) er blevet kritiseret for også at fokusere for meget på eliten (som funktionalisterne), havde de flere interessante overvejelser omkring offentlig mening i forhold til EU. Den mest interessante opfattelse er, at man ifølge dem kunne forvente, at offentligheden gradvist ville flytte sin loyalitet fra det nationale til det europæiske niveau i takt med øget integration. Integrationen ville altså helt automatisk skabe opbakning fra offentligheden ("spillover-effekten"), da integrationens funktionsdygtighed ville blive tydelig for borgerne (Hooghe & Marks 2007:119). Neofunktionalisterne vidste dog, at en sådan udvikling ville kræve en høj grad af effektivitet fra EU's side, og som Ernst B. Haas udtrykte det, kan europæisk integration kun retfærdiggøres så længe "varen bliver leveret" (Sørensen 2007:82).

Intergovernmentalisterne har primært fokuseret på offentlig mening på det nationale plan, da de mener, at det er her fænomenet er vigtigt og ikke på europæisk plan, da der her ikke eksisterer en fælles europæisk offentlig mening (Sørensen 2005:135). De har også beskæftiget sig med offentlig mening i forhold til funktionsdygtigheden eller effektiviteten af EU, som neofunktionalisterne arbejdede med, men afviser den automatiske "spillover-effekt". Intergovernmentalisterne giver et helt andet perspektiv på forholdet mellem de to størrelser. De argumenterer for, at offentligheden fravælger EU-niveauet ud fra en rationel konstatering af, at energien og arbejdet, der skal lægges i at sætte sig ind i og deltage i beslutningsprocessen på supranationalt niveau, ikke er værd den betydning beslutningen får for dem i deres dagligdag – det, som den tyske forfatter Hermann Schmitt også kalder *rational ignorance* (Sørensen 2007:83-84).

I dag er det måske de færreste, der ville hævde, at den offentlige mening og dermed EU-skepsis ikke er væsentlig – især efter det danske nej i 1992. De traditionelle integrationsteoriers forklaringskraft, med deres primære fokus på eliten som den overvejende magtudøver i integrationsprocessen, er med tiden blevet svækket (Milner 2000:2). Flere eksempler kan nævnes i denne sammenhæng.

For eksempel er Danmarks fire forbehold et godt eksempel på, hvorledes den offentlige mening begrænser elitens (den danske regerings) råderum i EU-sammenhæng. At Danmark har forsvarsforbeholdet betyder for eksempel, at Danmark må overlade formandsposten til næste formandsland, hvis militære emner er på dagsordenen i den respektive periode (DIIS 2008:119). Dette skete eksempelvis under det danske formandskab i 2002, hvor Danmark efter succesfuldt at have fuldført udvidelsesforhandlingerne måtte overdrage formandsposten til Grækenland, da næste punkt på dagsordenen var af militær karakter (DIIS 2008:122).

Et andet eksempel kunne være Hollands og Frankrigs nej til Forfatningstraktaten i 2005, som udover at afvise en traktat, som EU's elite havde lagt et stort arbejde i, også satte EU i en situation, hvor man besluttede at tage en "tænkepause" (Sørensen 2007:9; DIIS 2008:46). Det samme gælder nu den irske regering, som efter befolkningens nej til Lissabontraktaten har fået et begrænset råderum over for EU samtidig med, at den lige nu oplever et stærkt pres fra resten af EU's stats- og regeringschefer. Disse eksempler viser tydeligt, hvorledes den offentlige mening har en magt over for elitens handlemuligheder, og at europæisk integration dermed ikke længere udelukkende er betinget af eliternes forhandlingskompetencer. Man kan derfor sige, at føderalisternes og funktionalisternes forklaringskraft svækkes i denne sammenhæng, da ingen af de to integrationsteorier umiddelbart kan forklare denne tendens.

Selvom begrebet EU-skepsis accepteres som indflydelsesrigt og afgørende i dag, misbruges det ofte. Medierne bruger for eksempel ofte EU-skepsis som betegnelse for en kritisk holdning til EU generelt, hvilket er misvisende i dag, da de færreste danskere ville kunne klassificeres som generelt kritiske over for EU-samarbejdet. Ifølge Gallup var hele 68 pct. af danskerne for Danmarks medlemskab af EU i januar 2008, mens 21 pct. var imod (TNS Gallup 2008). Samtidig viser en Eurobarometer-undersøgelse fra samme år, at 65 pct. af danskerne mener, at Danmarks medlemskab af EU er "en god ting". Tallet er markant højere end EU27-gennemsnittet på 52 pct. (EB69). Dermed er en direkte modstand mod EU mindre interessant i forhold til danskerne, da et stort flertal ønsker at forblive medlem af EU. Størstedelen af skepsissen i dag ser således ikke ud til at være rettet mod EU som sådan, som

medierne har tendens til at beskrive fænomenet, men kan i stedet være rettet mod specifikke dele af integrationsprocessen eller mod yderligere integration (DIIS 2004:2). En direkte modstand har dog været til stede i debatten, men var mere udpræget i starten af Danmarks EF-medlemskab, og EU-skepsis har i dag mere eller mindre afløst fænomenet.

Folkeafstemningen om Maastricht-traktaten i 1992 viste også, at danskerne stadig ønskede at være medlem – men ikke betingelsesløst. De danske politikere måtte i Edinburgh derfor forhandle sig frem til de fire forbehold, vi har i dag, hvilket afspejler, hvorledes EU-skepsis kan medføre ændringer eller tilpasninger i forhold til et lands deltagelse i det europæiske samarbejde. Dette kan igen være et eksempel på skiftet fra direkte modstand til skepsis, hvilket Paul Taggart og Aleks Szcerbiak beskriver som hård versus blød EU-skepsis[1]. Ifølge dem er danskerne med tiden gået væk fra den hårde EU-skepsis, som dækker over en principiel modstand mod medlemskab, og over til en blød EU-skepsis, der er baseret på enkeltsagsevaluering af integrationsprocessen (DIIS 2004:3). En sådan enkeltsagsevaluering ville imidlertid kræve, at der blandt borgerne eksisterede en bred viden og et stort engagement på EU-området, hvilket må siges at være tvivlsomt og derfor en helt central problematik i forhold til mobilisering af en positiv offentlig holdning til Unionen.

Derudover bruges begrebet ofte om Danmark – herhjemme såvel som af andre EU-medlemslande (Sørensen 2005:135-136). Dette kan i sig selv virke misvisende i forhold til de tidligere nævnte tal (jf. EB69), der viste, at danskerne lå langt over EU-gennemsnittet, når det gjaldt om at karakterisere EU som "en god ting". Derudover er denne brug af begrebet også misvisende, da Danmark ikke repræsenterer én offentlig mening, men mange og dermed mere komplekse meninger. Der er med andre ord mange typer af skepsis i Danmark, såvel som i andre lande, da individer opfatter risici og fordele ved forskellige aspekter af EU vidt forskelligt. Dog er værdier blandt andet helt centrale for, hvorledes individet forholder sig til verden, og derfor kan man på den anden side godt tale om en dominerende type af skepsis, da danskerne har nogle fælles værdier, som resulterer i fælles indgroede holdninger eller dispositioner over for europæisk integration. Danskerne kan med andre ord ikke undgå at vurdere EU-aspekter ud fra disse værdier. Man kan derfor i stedet tale om den type af EU-skepsis, der karakteriserer et land (DIIS 2004:6).

[1] Terminologien udviklede Taggart og Szcerbiak oprindeligt i forbindelse med deres analyser af parti-baseret EU-skepsis, men den benyttes i dette speciale udelukkende i forhold til offentlig mening.

Som diskuteret ovenfor er det først og fremmest den bløde EU-skepsis, der karakteriserer danskerne i dag og som dermed er den mest interessante at se nærmere på. Den bløde type skepsis kan ses som et overordnet mærkat på danskernes EU-skepsis, og bag denne findes flere underliggende typer af EU-skepsis. Man kan for eksempel også skelne mellem en *vertikal* og *horisontal* EU-skepsis (Sørensen 2007:75). Den vertikale type af skepsis tager udgangspunkt i en opfattelse af EU som en ydre størrelse i forhold til nationalstaten – en fremmed og abstrakt størrelse – som det er muligt at afvikle, hvis det bliver nødvendigt. Denne type karakteriserer ikke kun den hårde EU-skepsis, men blød EU-skepsis kan samtidig også være vertikal. Dette er for eksempel tilfældet hos de borgere, der er tilhængere af medlemskab men modstandere af, at EU involverer sig på områder, som de betragter som nationale anliggender (Sørensen 2007:75). Horisontal EU-skepsis tager derimod udgangspunkt i en opfattelse af, at EU er en integreret og permanent del af nationalstaten. Denne type skepsis udmøntes primært i kritik af specifikke politikker, reformer etc. (Sørensen 2007:76).

I forlængelse heraf kan man inddrage Eastons (1965) skelnen mellem *specifik* og *diffus* skepsis. Den specifikke skepsis ligger sig opad den vertikale og er knyttet til de umiddelbare fordele ved samarbejdet. Hvis systemet ikke kan levere sådanne fordele, vil legitimiteten bryde sammen. Her er Easton helt enig med Haas i, at opretholdelsen af legitimiteten afhænger af om EU kan levere varen. Den diffuse skepsis er mere generel og langsigtet og karakteriserer især den horisontale EU-skepsis (Goul Andersen 2002:42).

Anthony Forster (2002) arbejder også med en todimensionel indgangsvinkel til EU-skepsis med sin skelnen mellem en *suverænitets-akse* og en *ideologi-akse*. Suverænitets-aksen repræsenterer de borgere, for hvem nationalstaten er den centrale aktør og samtidig den vigtigste kilde til deres skepsis, mens ideologi-aksen repræsenterer borgere, hvis skepsis er møntet på den form EU har indtaget (Sørensen 2007:90). Det er hermed tydeligt, at EU-skepsis kan diskuteres i forhold til forskellige typer, hvilket tillægger begrebet yderligere nuancering.

Ud fra ovenstående diskussion er det nu muligt at fastlægge dette speciales definition af begrebet EU-skepsis. Per Stig Møllers definition af EU-skepsis som noget indgroet europæisk – et særligt europæisk fænomen - er interessant, men ikke desto mindre abstrakt og sandsynligvis også unøjagtig. I forhold til ovenstående betragtninger virker det aktuelt at opdele begrebet EU-skepsis i en todelt definition: EU-skepsis dækker både over en hård

skepsis, som repræsenterer en principiel modstand mod det europæiske samarbejde, og en blød skepsis, som repræsenterer en skepsis over for enkelte aspekter af samarbejdet. Som før nævnt er den sidste del af definitionen den, som vil være specialets primære fokus.

2.2 Opsummering

Dette kapitel har først og fremmest belyst kompleksiteten i begrebet EU-skepsis og hvorledes der hersker stor uenighed om dets betydning for den europæiske integrationsproces. De traditionelle integrationsteorier har måske som udgangspunkt overset betydningen af offentlig mening, men mange af dem har senere tilført interessante overvejelser omkring borgernes holdning til det europæiske samarbejde. Dette indikerer i høj grad, at offentlig mening er blevet vigtigere med tiden både i takt med nationalstaten og demokratiets udvikling, men især også i takt med EU's egen udvikling hen imod stadig større politisk system.

Derudover er flere forskellige typer af EU-skepsis blevet diskuteret. Der er blevet skelnet mellem en direkte modstand mod medlemskab og en skepsis møntet på forskellige enkeltområder i EU. Den sidste bløde type skepsis indtager flere forskellige former, og det er disse, som vil blive inddraget senere i specialets analyse af danskernes EU-skepsis, da det først og fremmest er den bløde skepsis, der karakteriserer danskerne i dag.

3. Centrale omdrejningspunkter for diskussionen om EU-skepsis

Efter at have diskuteret EU-skepsis som begreb og fænomen, og efter at have præsenteret den definition af begrebet, som vil blive anvendt i denne analyse, vil fokus nu blive lagt på nogle af de mest centrale omdrejningspunkter i den hjemlige EU-debat. Flere forskellige faktorer er blevet diskuteret i forhold til baggrunden for danskernes EU-skepsis. Når man taler om en hel befolkning, vil der naturligvis være mange forskellige individuelle forhold, der kan gøre sig gældende for individets bevæggrunde for at være EU-skeptisk. Der er dog problemstillinger, som synes at dominere debatten og billedet af danskernes EU-skepsis.

3.1 EU-problematikker – kilder til EU-skepsis?

I det følgende afsnit vil flere overordnede problemområder blive diskuteret i forhold til, hvad der eventuelt gør netop disse områder problematiske for danskernes forhold til EU – henholdsvis EU's demokratiske underskud, den manglende europæiske offentlighed, spørgsmålet om en fælles europæisk identitet samt generelle danske historiske og kulturelle træk, som muligvis mobiliserer skepsis blandt danskerne.

3.1.1 EU's demokratiske underskud og den manglende europæiske offentlighed

For Danmark udgør det demokratiske underskud i EU et problem (Pedersen 2002:12), og selve debatten er ret interessant i forhold til danskernes EU-skepsis. Debatten startede for alvor i 1990'erne og blev blandt andet stimuleret af det danske nej til Maastricht-traktaten (Goul Andersen 2002:32). At diskussionen ikke har været aktuel før, kan sandsynligvis forklares ud fra EU's egen udvikling hen imod stadig større politisk union. Da EU-samarbejdet startede, var demokratiidealet anderledes, og samarbejdet var primært et forhold mellem regeringerne. Samtidig havde samarbejdet ikke den rækkevidde, som det har i dag, og derfor var demokratiproblemet ikke så aktuelt på daværende tidspunkt. Det er det til gengæld blevet i takt med EU's udvikling.

For at kunne diskutere hvorfor danskerne mener, at der i EU er tale om et demokratisk underskud, må man netop se nærmere på det danske demokrati over for det europæiske. Mens nogle mener, at det er uhensigtsmæssigt at måle graden af demokrati i EU på basis af en antagelse om, at EU ligner en stat (se f.eks. Anthony Giddens 2000), mener eksempelvis

Beetham og Lord (2001), at der er tilstrækkelige ligheder mellem EU og en stat til at kunne retfærdiggøre en komparativ vurdering. Uanset hvilket grundlag der er mest "rigtigt" at vurdere det europæiske demokrati ud fra, må man antage, at almindelige danskere ville have svært ved at nedjustere krav og forventninger til ethvert demokrati, de deltager i, da alle sandsynligvis, bevidst eller ubevidst, vurderer et demokrati ud fra det grundlag, de kender – for eksempel det danske demokrati. Dermed ikke sagt at Anthony Giddens' betragtninger ikke er interessante eller "korrekte", men de er sandsynligvis mindre brugbare i praksis, når man taler om befolkningens vurdering af det europæiske demokrati.

Denne antagelse bakkes blandt andet op af Rohrschneider (2002), som peger på, at borgerne bedømmer nye institutioner på baggrund af deres erfaring med det system, de skal erstatte (supplere ville i denne sammenhæng nok være et bedre ord). Demokrati betyder som bekendt folkestyre. I Danmark fungerer det i praksis som et repræsentativt demokrati, hvor vi gennem valg vælger, hvem der skal repræsentere befolkningen i Folketinget. Især dette aspekt kan være grundlæggende i danskernes relative høje tilfredshed med det danske demokrati. En Eurobarometer-undersøgelse fra 2007 viser for eksempel, at hele 74 pct. af danskerne er "tilbøjelige til at have tillid" til deres nationale parlament, mens EU27-gennemsnittet er helt nede på 35 pct. (EB68). Rohrschneider argumenterer i denne forbindelse for, at det demokratiske underskud i EU især mobiliserer skepsis, når nationale systemer fungerer effektivt (Rohrschneider 2002:472). Med udgangspunkt i denne argumentation ville man dermed kunne forvente, at danskerne på baggrund af deres relativt høje tillid til det danske system, ville være betydeligt skeptiske over for det europæiske system.

I forlængelse heraf skal nævnes, at der er store forskelle på de demokratiske traditioner i Europa (Pedersen 2006:121), og netop dette faktum kan også tænkes at have stor betydning. Det betyder blandt andet, at man ikke har de samme forventninger til demokratiet i EU i alle medlemslande. I Danmark efterlyser man især nærhed, åbenhed og gennemsigtighed i EU-systemet i højere grad end i andre lande (Pedersen 2006:128). I Danmark har man yderligere tradition for konsensusdemokrati, hvilket heller ikke er fjernt for EU, men til gengæld er et andet væsentligt træk ved det danske demokrati, deltagelsesdimensionen, svær for EU at imødekomme. Dette ses både i forhold til den relativt lave deltagelse ved Europaparlamentsvalgene (se f.eks. de Vreese 2003), men også i forhold til borgernes generelle muligheder for at deltage gennem eksempelvis lobbyvirksomhed, som er mere begrænset på EU-plan end på nationalt plan, blandt andet på grund af EU-systemets

uigennemsigtighed samt den geografiske afstand til lovgivningsmyndighederne i EU (Pedersen 2002:23). Dertil hører at nogle demokratimodeller er lettere at "eksportere" end andre, og lige præcis deltagelsesdemokratiet har vist sig svært at etablere i EU (Pedersen 2006:121,129), hvilket også kan tænkes at være en vigtig kilde til danskernes skepsis.

Som Joseph Weiler (1999) har påpeget, har accepten af demokrati også at gøre med viljen til at lade sig nedstemme. Denne vilje er sandsynligvis mindre i et mangeartet EU (som øges med udvidelser) end i et forholdsvist homogent Danmark (Pedersen 2002:23). Først og fremmest forudsætter en sådan vilje en vis samhørighedsfølelse mellem borgerne, hvilket ifølge Weiler er kerneproblemet i EU. I den forbindelse påpeger Pedersen, at EU's demokratiproblem i høj grad er et kulturelt problem, fordi et levende demokrati kræver en fælles politisk kultur og sprog. Dette kræver imidlertid engagement fra borgernes side, som netop udgør endnu en problemstilling. *"Ikke bare er det, som forhenværende kommissionsformand Jacques Delors engang påpegede, svært at forelske sig i et indre marked. Det er også svært at forelske sig i et sæt institutioner."* (Pedersen 2006:122). Det er med andre ord ikke let at opnå et sådant engagement eller en højere grad af samhørighedsfølelse mellem europæerne.

Selvom den danske EU-skepsis også ofte er blevet sat i forbindelse med danskernes nationalfølelse, påpeger Goul Andersen, at danskerne bestemt ikke er mere nationalistiske end andre europæere (Goul Andersen 2002:34). I stedet lægger Goul Andersen sig op ad Rohrschneider og argumenterer for, at danskernes tilfredshed med eget demokrati, hvori de føler, de har en høj grad af medindflydelse, er stærkere end i mange andre europæiske lande, hvilket resulterer i en modvilje mod afgivelse af autonomi til EU (Pedersen 2002:28).

I forhold til deltagelsesdimensionen blev direkte valg til Europaparlamentet indført i 1979. Problemet er dog imidlertid som før nævnt, at borgerne – danskerne såvel som de fleste andre EU-borgere – kun i begrænset omfang deltager i Europaparlamentsvalgene (de Vreese 2003:4; Holsen 1998:38). Faktisk kan man konstatere, at valgdeltagelsen har været konstant faldende siden indførelsen (Goul Andersen 2002:32). Ved det sidste valg til Europaparlamentet i 2004 lå den danske valgdeltagelse på lige under 48 pct. – tæt på EU-gennemsnittet på 45,7 pct. (EU-Oplysningen). Dette belyser klart problemet med den folkelige tilslutning på EU-niveau. Problemet burde ikke kunne tilskrives Europaparlamentets manglende betydning, da der hertil er tildelt øget magt (Kevin 2003:3), og i så fald ville man

kunne forvente en markant stigning i valgdeltagelsen, hvilket jo netop ikke er tilfældet (Goul Andersen 2002:37).

Goul Andersen påpeger for eksempel at: *" en ægte europæisk offentlighed eksisterer ikke, og det er ikke indlysende hvor den skulle komme fra. Tilsvarende er det ikke just mobilisering og samarbejde mellem folkelige kræfter på tværs af landegrænser, der kendetegner lobbyvirksomheden i EU-systemet."* (Goul Andersen 2002:37). Han henviser i den forbindelse til medborgerskabsperspektivet og en europæisk offentlighed, som efter hans mening ikke kan tænkes, så længe der ikke eksisterer en højere grad af deltagelse på europæisk niveau og en stærkere europæisk orientering generelt.

Problemstillingen omkring den manglende offentlighed i EU er også relevant i forhold til en anden herskende opfattelse blandt forskere og teoretikere, nemlig at borgernes manglende viden om EU resulterer i EU-skepsis. Inglehart var blandt de første til at udforske dette felt. Han udviklede blandt andet teorien om *kognitiv mobilisering*, hvori han hævder, at jo mere politisk forståelse og viden man har om EU, jo mere positiv vil man være over for europæisk integration (Gabel 1998:335). Sagt på en anden måde mener han, at uvidenhed kan føre til EU-skepsis. Der vil blive set nærmere på Ingleharts teori om kognitiv mobilisering i kapitel 4.

Habermas (2000) henviser til en demokratisk dialog som løsningen på den manglende offentlighed i EU. En sådan demokratisk samtale, eller *deliberation,* ville ifølge Habermas skabe større politisk deltagelse samt styrke tilhørsforholdet og dermed en fælles identitet.

I forhold til en europæisk offentlighed har Kommissionen i 2001 blandt andet i en hvidbog om "*Nye Styreformer i EU"* forsøgt at komme med konkrete forslag til, hvorledes der kan skabes mere åbenhed og tilgængelighed i EU. Først og fremmest gøres det i hvidbogen klart, at man i EU er bevidst om det dilemma, man står overfor i forhold til borgernes forventninger, hvilket sammenfattes i fire overordnede problemstillinger:

"Unionen opfattes, som om den ikke er i stand til effektivt at handle, når der er et klart behov for det, f.eks. vedrørende arbejdsløshed, fødevaresikkerhed, kriminalitet, konflikterne ved EU's grænser og dens rolle i verden."

"Når Unionen faktisk handler, får den sjældent æren for sine handlinger. Folk ser ikke, at forbedringer af deres rettigheder og livskvaliteten faktisk skyldes europæiske snarere end nationale beslutninger. Men samtidig forventer de, at Unionen handler lige så effektivt og synligt som deres nationale regeringer."

"Medlemsstaterne er desuden ikke gode til at kommunikere, når det drejer sig om, hvad Unionen gør, og hvad de gør i Unionen. Medlemsstaterne giver alt for let "Bruxelles" skylden for vanskelige beslutninger, som de selv har aftalt eller sågar anmodet om at få truffet."

"Endelig kender mange borgere ikke forskel på institutionerne. De forstår ikke, hvem der træffer de beslutninger, der påvirker dem, og de oplever ikke, at deres synspunkter og de sager, der optager dem, kanaliseres effektivt til institutionerne."
(Kommissionen 2001:7).

Kommissionens egne forslag til forbedring af disse tilstande handler i store træk om i højere grad at åbne beslutningsprocessen for de europæiske borgere samt at skabe et bedre overblik over institutionernes kompetenceområder således, at borgerne får et bedre indblik i beslutningsprocessen og dagligdagen i EU. Yderligere henviser Kommissionen til, at det største ansvar ligger hos institutionerne og folkets repræsentanter både på nationalt og europæisk niveau, som *"kan og skal forsøge at etablere en bedre forbindelse mellem EU og borgerne"*. (Kommissionen 2001:3).

Det er hermed tydeligt, at en europæisk offentlighed er blevet et prioriteret emne på EU's dagsorden såvel som et centralt emne i den overordnede debat og at man i dag generelt er enige om, at en sådan er nødvendig i fremtidens EU. Spørgsmålet er så bare, hvorledes denne offentlighed skal skabes, og om det overhovedet er muligt.

3.1.2 Den europæiske identitetsdimension

At danskerne udviser så stor en tilfredshed med det danske demokrati kunne blandt andet også hænge sammen med, at der eksisterer en højere grad af identifikation og fællesskabsfølelse på nationalt plan (Goul Andersen 2003:10). Flere hævder, at der skal eksistere en *demos*, for at et demokrati kan være legitimt (f.eks. Dahl 1989 og Held 1996). Denne demos skal forstås som et fællesskab med tilhørsforhold og solidaritet – meget lig betydningen af medborgerskabet. Ifølge Percy Lehnings definition handler medborgerskabet (*citizenship*) heller ikke kun om rettigheder og pligter men i høj grad også om identitet (Lehning & Weale 1997).

Pedersen betragter også identitet, som han definerer som et stabilt tilhørsforhold til en politisk enhed, som en af de vigtigste kilder til legitimitet i liberale demokratier (Pedersen 2002:14). Ifølge Bourdieu kan eksistensen af fælles symboler blandt andet medvirke til

skabelsen af social solidaritet og fællesskabsfølelse (Pedersen 2006:138). Det er da også en fremgangsmåde, som EU selv har benyttet ved blandt andet at definere fælles europæiske værdier i præamblen – først i Forfatningstraktaten, og nu i Lissabontraktaten:

"Unionen bygger på værdierne respekt for den menneskelige værdighed, frihed, demokrati, ligestilling, retsstaten og respekt for menneskerettighederne, herunder rettigheder for personer, der tilhører mindretal. Dette er medlemsstaternes fælles værdigrundlag i et samfund præget af pluralisme, ikke-forskelsbehandling, tolerance, retfærdighed, solidaritet og ligestilling mellem kvinder og mænd." (Forfatningstraktaten 2005 (Art. 1-2); Lissabontraktaten 2008 (Art. 1a)).

Spørgsmålet om værdigrundlaget skabte stor debat, da det først skulle formuleres i Forfatningstraktaten, og især kristendommens plads i værdigrundlaget var genstand for stor uenighed (se f.eks. Holm 2004 og Geremek 2003) og endte med ikke at komme med i traktaten. Selvom værdigrundlagets formulering måske nok er blevet overført til Lissabontraktaten, er Forfatningstraktatens Art. 1-8 om unionens symboler ikke at finde i Lissabontraktaten. Man har med andre ord valgt at fjerne henvisningen til symboler, såsom flag og hymne, hvilket kan indikere, at europæerne ikke er særlig modtagelige over for disse symbolske mobiliseringsforsøg. Ifølge Michael Billig (1995) kan dette forklares med, at symbolernes gennemslagskraft afhænger af i hvor høj grad, de integreres i borgeres hverdag. Værdierne i Lissabontraktaten formår sandsynligvis ikke at være synlige nok i borgernes hverdag i en grad, som har indvirkning på borgernes identitetsfølelse. Euroen er i den forbindelse interessant, da den på sigt burde kunne bidrage til at øge europæernes følelse af tilhørsforhold i symbolsk forstand. De fiktive motiver på euromønter og sedler vidner dog om, hvor svært det er at finde en fælles symbolsk referenceramme i EU i form af personer, steder og historiske begivenheder (Pedersen 2006:138).

I forbindelse med tilhørsforholdet viser en Eurobarometer-undersøgelse fra 2003, at en relativt stor del af danskerne faktisk føler sig både nationale og europæiske (52 pct.), selvom hele 37 pct. udelukkende føler sig danske (EB59). I forhold til Storbritannien, som Danmark ofte sammenlignes med, når man taler om EU-skepsis, viser undersøgelsen, at en langt større del af danskerne også har plads til en europæisk identitet ved siden af den danske, mens hele 64 pct. af briterne kun ser sig selv som britiske (EB59). Det vil sige, at et flertal af danskerne har, hvad blandt andet Pedersen kalder "multiple identiteter" og dermed samtidig kan føle sig nationale og europæiske (Pedersen 2006:124).

Mange har deltaget i diskussionen om, hvorledes en fælles identitet kan skabes blandt de europæiske befolkninger. Som nævnt ovenfor har EU selv forsøgt sig med at indføre identitetskomponenter – uden den store succes, men andre har også bidraget med konkrete forslag. For eksempel gør den hollandske politolog Daniela Obradovic (1996) opmærksom på nødvendigheden af at have en fælles myte for Europa. En sådan myte har ifølge hende i høj grad at gøre med identifikation.

At blive enige om en sådan oprindelsesmyte i EU er dog heller ikke ligetil. De fleste historikere og andre intellektuelle, der har deltaget i debatten, kan dog blive enige om, at i hvert fald renæssancen og især oplysningstiden har haft stor betydning for Europa – også kaldet Europas guldalder (Pedersen 2002:19). På den måde kan man godt tale om, at der eksisterer en form for kulturel samhørighed inden for EU i dag, som for den almindelige europæer er mere eller mindre ubevidst, men som er baseret på de værdier, som betragtes som særegne for europæerne. Disse er blandt andet værdier som mangfoldighed, sekularisering og individets frihed og ret til at udtrykke sig. Især sekularisering som en særlig europæisk værdi, har været udsat for megen kritik (se f.eks. Casanova 1994 eller Fich 2007), men trods store variationer mellem EU-landene er den europæiske politiske kultur dog langt mere sekulariseret i sammenligning med eksempelvis USA og de arabiske lande (Pedersen 2006:126).

Pedersen påpeger desuden, at hele diskussionen om, hvorvidt værdierne er særligt europæiske kunne være foranlediget af udbredelsen til andre verdensdele: *"Man kan sige, at europæerne i kulturel forstand har sejret sig ihjel i den forstand, at europæiske normer og værdier langt hen ad vejen er blevet gjort til atlantiske, vestlige og universelle værdier. Herved har Europa mistet sin prægnans og profil. Det, som er fælles, er så at sige ikke noget særligt."* (Pedersen 2006:131). Europas værdieksport kan således siges at have svækket "det særlige" ved Europa, da man "glemmer", hvor værdierne stammer fra.

Det har dermed vist sig at være problematisk at blive enige om, hvad der udgør Europas oprindelsesmyte eller kerneværdier. Her er det måske også vigtigt at huske, at Europas historie i høj grad er præget af interne krige – som måske nok er lagt bag os – men dette faktum udgør sandsynligvis heller ikke den stærkeste fællesskabskomponent. Pedersen påpeger for eksempel, at *"Når europæerne ikke tør se sig tilbage over skulderen, skyldes det holocaust, som har skabt en dyb mistillid til egne tilbøjeligheder."* (Pedersen 2006:132). På den anden side taler andre om, at præcis samme fortid udgør en "fælles arv" og dermed en

vigtig identitetskomponent (se f.eks. Wintle 2000). Debatten viser, at en fælles europæisk identitet i den grad også er kommet på EU's dagsorden men også, at det i høj grad er et kompliceret og ømtåleligt emne.

3.1.3 Historiske og kulturelle kilder til skepsis

I forlængelse af ovenstående diskussion af de mest centrale omdrejningspunkter i debatten om EU-skepsis, er det også interessant at inddrage nogle mere grundlæggende antagelser omkring, hvad der ligger til grund for specifikt danskernes EU-skepsis. Disse antagelser er af mere historisk art men berører samtidig den kulturelle dimension, som også er blevet diskuteret ovenfor.

Før det første sættes danskernes skepsis, især i forhold til suverænitetsafgivelse, ofte i forbindelse med danskernes stærke tilknytning til nationalstaten, som udspringer af tiden som "stormagt" (Sørensen 2005:150). Det at tabe territorium og forvandlingen hen imod et mere og mere homogent land, som faldt sammen med romantikkens følelsesmæssige fokus på nationalstaten, er blevet brugt som forklaring på, hvorfor nogle danskere er skeptiske overfor suverænitetsafgivelse eller har mistillid til EU's indflydelse i Danmark. Det er dog rimeligt at antage, at den almindelige dansker ikke bevidst knytter Danmarks fortid direkte til kulturen i dag og dermed til den stærke tilknytning til nationalstaten, men det er sandsynligvis en underliggende faktor.

For det andet er selve homogeniteten også blevet brugt som forklaring. Danmark er relativt homogent i forhold til geografi, sprog, kultur og etnicitet (Wind 2008:6), hvilket er fremmende for identifikationen i landet og har skabt en fælles forståelse af, hvad det er at være dansk, og hvad der er typisk dansk (Sørensen 2005:150). Med andre ord har flertallet af danskerne meget til fælles, og dette har skabt en form for fælles stolthed blandt dem, som muligvis kan overbevise nogle om, at Danmark kan klare sig uden EU.

Sørensen fremhæver også det stærke fokus på *folket* i Danmark som en kilde til skepsis (Sørensen 2005:151). Hun henviser til, at folket har en langt større rolle i Danmark end i de fleste andre EU-lande. Danskerne har for eksempel været til hele seks folkeafstemninger om EU-spørgsmål, mens mange andre EU-lande aldrig har benyttet folkeafstemninger i den forbindelse. Derudover har ordet "*folk*" en fremtrædende plads i det danske sprog (f.eks. *folketing*, *folkevalgte, folkeskole* og *folkestyre*), som vidner om folkets meget centrale plads i det danske samfund. Suveræniteten hos folket har ifølge Sørensen skabt en stærk følelse af en

fælles identitet hos den danske befolkning, som kan være årsag til nogles mistillid til EU, som jo som førnævnt mangler denne identitetskomponent.

Den danske velfærdsstat indgår også i debatten. Danskerne har en form for ejendomsfølelse over for velfærdstaten – det er deres, og velfærdsstaten skaber på denne måde også en stærk identitetsfølelse hos danskerne (Sørensen 2005:152). Dette kan også bidrage til skepsis, da mange danskere ikke ønsker, at emner, der er relateret til velfærden i Danmark, skal behandles uden for den danske velfærdstat. Den økonomiske omfordeling, som er grundlaget for velfærdsstaten, forudsætter en form for solidaritet mellem borgerne, hvilken ifølge Pedersen (2006:121) bygger på samhørighedsfølelse. Som diskuteret ovenfor er det tvivlsomt, om en sådan solidaritet og samhørighedsfølelse eksisterer mellem europæerne, og derfor kan dette også udgøre en problematik i forhold til omfordelingen af ressourcer i EU. Det skal dog bemærkes, at danskerne var blandt de mest positive overfor øst-udvidelsen i 2004 (DIIS 2008:50), som i den grad inkluderede en økonomisk omfordeling, hvilket kunne indikere, at danskerne trods alt besidder en grad af solidaritetsfølelse overfor andre europæere.

Som førnævnt deler danskerne visse fælles indgroede værdier, som kan have indvirkning på deres stillingtagen til EU. Disse værdier kan være historisk og kulturelt betinget, som diskuteret i dette afsnit, og kan dermed afføde skepsis, når de ikke harmonerer med det billede, man har af EU. I den forbindelse kan man argumentere for, at danskerne, såvel som andre europæere, måske helt generelt mangler et indblik i lighederne mellem dem og de andre europæiske befolkninger – de fælles kultur- og historiekomponenter – som politikerne måske ikke har formået at gøre tilstrækkeligt opmærksom på (Wind 2008:5).

3.2 Opsummering

Diskussionen af nogle af de centrale omdrejningspunkter i debatten har bidraget til at belyse nogle af de centrale kilder til EU-skepsis, men har i høj grad også synliggjort hvor stort et emne EU-skepsis i dag er blevet i EU, og hvor forskellige indgangsvinklerne kan være i forhold til at danne sig en holdning til EU. Samtidig vidner debatten om, at flere forskere og teoretikere betragter den manglende offentlighed i EU, som et grundlæggende problem i forhold til EU-skepsis, og at kommunikation og viden er helt centrale elementer, hvis man i EU vil skabe en sådan offentlighed (f.eks. Deutsch 1967; Inglehart 1970 og Habermas 2000).

Med andre ord kan den manglende offentlighed ses som et overordnet problem i EU, som hindrer mange andre problemstillinger i at blive løst. Den manglende offentlighed kan forhindre en løsning på det demokratiske underskud, da EU's demokrati uden en offentlighed aldrig vil blive gennemskueligt eller åbent (Ørsten 2006:2). Dette vil kunne forhindre europæerne i at udvikle en samhørighedsfølelse og en fælles identitet, da man ikke interagerer med hinanden, ikke ved nok om hinanden og ikke informeres om og debatterer forholdene i EU på borgerniveau.

Denne problemstilling fører videre til spørgsmålet om mediernes rolle i forhold til borgernes holdning til EU. Medierne udgør som bekendt et vigtigt instrument i det offentlige rum. Det er gennem medierne, at borgerne bliver informeret om samfundsforholdene, og derfor udgør de et slags link mellem eliten og borgerne. Medierne er altså det instrument, der kan formidle EU ud til borgerne, og derfor er medierne interessante at se nærmere på i forhold til EU-skepsis.

4. Mediernes formidling af EU

Medieforskning dækker et bredt genstandsfelt og er et veletableret forskningsområde i dag. Formålet med dette afsnit er ikke en bred medieanalyse som sådan, da dette er et helt andet felt end det, der præsenteres i dette speciale. I dette kapitel vil der derimod blive set nærmere på mediernes rolle i forbindelse med den offentlige mening i forhold til EU eller enkeltelementer af EU-samarbejdet. Medierne er i denne sammenhæng særligt interessante, fordi de netop kunne være vigtige redskaber i dannelsen af en europæisk offentlighed og måske samtidig kunne være årsag til, at en sådan mangler i EU.

Medierne er også særligt interessante i forhold til holdningen til EU, da flere har gjort opmærksom på de store påvirkningsmuligheder, som medierne har på netop dette område (se f.eks. Hjarvard 1995 og de Vreese & Boomgaarden 2006). de Vreese og Boomgaarden henviser for eksempel til, at medierne har langt større påvirkningsmuligheder i forhold til borgernes holdning til EU end til deres holdning til indenrigspolitik. De konstaterer for eksempel, at de fleste borgere har et mere direkte forhold til indenrigspolitik og dermed mere personlig erfaring på dette område, som gør dem i stand til at danne deres egen holdning samt at være kritiske over for eksempelvis mediernes vinkling. Derimod er et område som EU sværere at forholde sig til, og borgerne er derfor langt mere afhængige af den information, som medierne tilbyder, og de er derfor mere påvirkelige på dette område (de Vreese & Boomgaarden 2006:421).

I den første del af det efterfølgende afsnit diskuteres medierne mere bredt i forhold til at få belyst problematikken i at skabe og opretholde velfungerende paneuropæiske medier. Anden del af afsnittet vil fokusere mere specifikt på et enkelt nyhedsmedie – nemlig danske hverdagsaviser, som er hovedfokus i dette speciale. Netop at fokusere på danske hverdagsaviser i forhold til andre danske medier er særligt interessant til dette speciales formål, da de fleste danskere søger information og viden gennem trykte medier. Ifølge en undersøgelse foretaget af Gallup, *Mediedagen 2004*, bruger danskerne forskellige medier til forskellige formål. Ifølge undersøgelsen bruges aviser netop primært til at søge information og viden, mens eksempelvis tv ofte bruges i forbindelse med underholdning, når man vil slappe af eller hygge sig (Mediedagen 2004).

4.1 EU i medierne

Hele debatten om EU's legitimitet og demokratiske underskud har indtil for nyligt kun sjældent omhandlet mediernes rolle (Ørsten 2004:7). Flere og flere forskere er dog i dag begyndt at betragte medierne som "den ukendte aktør i europæisk politik" (Trenz 2008:291). I dette udtryk lægges der, at mediernes tilstedeværelse ofte kan blive overset, men ikke desto mindre anerkendes det nu, at de i mange henseender har en afgørende indflydelse i forhold til integrationsprocessen. Trenz forklarer blandt andet EU's nylige forsøg på at skabe en europæisk offentlighed oppe fra med, at EU's aktører nu har erkendt, at den såkaldte afstand mellem EU og dets borgere kan stamme fra en mangel på kommunikation.

Før denne erkendelse, da man ingen rene europæiske medieudgivelser havde (som for eksempel en europæisk avis eller tv-kanal), var dækningen af EU-relaterede emner suverænt overladt til de nationale medier, som generelt er kendt for en relativt manglende dækning (Trenz 2008:292). Inden der ses nærmere på de danske aviser, og om Trenz' påstand også er relevant i forhold til den danske presse, er det relevant at diskutere eksistensen af paneuropæiske medier og deres rækkevidde.

4.1.1 Europæiske medier

I dag har EU's nylige forsøg på at skabe en europæisk offentlighed blandt andet medført oprettelsen af en europæisk tv-kanal, *Euronews*, som man nu anser for at være en infrastrukturel nødvendighed for det europæiske demokrati. Hovedformålet med kanalen er at sende nyheder i et europæisk perspektiv og ikke nationalt. Derudover er formålet en upartisk transmission af viden og information samt rationel argumentation, som kan styrke kollektivet for de europæiske borgere. Det er specielt i forhold til denne upartiske nyhedsformidling, at det demokratiske aspekt ligger.

"At euronews, we truly believe in individual intelligence and think that the role of a news channel is to supply each person with sufficient information to allow the viewer to form his own opinion of the world. The work of the journalist is not to take sides, but rather to transcribe reality objectively and with complete integrity. This is the battle that euronews has led from the very beginning: *to provide you with the facts and nothing but the facts*." (Euronews manifesto).

Et helt særligt eksempel på denne upartiske vision er en af kanalens regelmæssige udsendelser, *No comment*, hvor seerne ser optagelser fra hele verden uden, at billederne kommenteres af en nyhedsvært (Machill 1998:427).

Euronews kan dog ikke betragtes som en seersucces, i hvert fald ikke endnu. Kanalen er ikke blevet en fast del af medlemslandenes programudbud, og de fleste borgere modtager dermed ikke kanalen. Dette faktum stiller spørgsmålstegn ved demokrativisionen. Derfor må man indtil videre konstatere, at EU's forsøg på at skabe offentlighed gennem en nyhedskanal ikke er lykkedes.

De eneste paneuropæiske kanaler, som kan siges at være blevet integreret i stort set alle europæiske lande, er underholdningskanaler såsom *MTV* og *Eurosport,* som på den ene side godt kan siges at repræsentere global smag. På den anden side ses der en klar tendens til, at lokalisering øger succesen. Derfor har disse kanaler også udviklet lokale varianter, og man kan for eksempel i dag se *Eurosport* på 16 forskellige sprog (Kevin 2003:41).

I forhold til trykte paneuropæiske medier peger eksempelvis Kevin (2003) på, at der ikke eksisterer nogen, der henvender sig til de almindelige europæiske borgere. De udgivelser, der kan karakteriseres som paneuropæiske, henvender sig primært til erhvervsfolk eller den politiske elite (Kevin 2003:37). Kevin anerkender, at erhvervslivet sammen med den internationale presse har formået at opfordre og fremme udviklingen af en europæisk offentlig sfære, men desværre tjener den mest af alt erhvervslivet og det politiske miljø i Europa og er ikke et debatforum, som almindelige borgere har mulighed for at deltage i (Kevin 2003:40).

Også Schlesingers (1999) undersøgelser af paneuropæiske medier kommer frem til en lignende konklusion. Han karakteriserer de europæiske medier i sin undersøgelse[2] som specialiserede medier, der primært henvender sig til de politiske aktører i Bruxelles eller til nationale eliter, og derfor konkluderer han, at disse medier ikke kan siges at skabe en europæisk offentlighed for Europas borgere – højest for Europas elite.

Selvom de europæiske medier ikke er hovedfokus i dette speciale, vidner eksempelvis etableringen af *Euronews* om en øget bevidsthed om mediernes magt i forhold til den europæiske integrationsproces og befolkningernes opbakning. Til gengæld vidner de få paneuropæiske mediers rækkevidde om, at der i højere grad er tale om paneuropæiske elitemedier, der ikke formår at nå ud til de almindelige europæiske borgere. Disse mediers

[2] I Schlesingers undersøgelse indgår *Financial Times, The Economist, International Herald Tribune,* ugeavisen *European Voice* samt Tv-kanalen *Euronews.*

moderate succes vidner også om, at det i høj grad stadig er de nationale medier, som borgerne benytter, og som de derfor informeres igennem.

4.1.2 Danske medier

Som tidligere nævnt er det en velkendt kritik af de nationale medier, ikke mindst af de danske, at de er mangelfulde i deres dækning af EU-relaterede emner. Trenz karakteriserer også de nationale medier som ambivalente i forhold til demokratiseringen af EU. Samtidig med at de kritiserer det manglende demokrati og forlanger mere af det i EU, begrænser de også de demokratiske procedurer blandt andet i form af deres selektive metoder (Trenz 2008:292). I modsætning til Goul Andersen argumenterer Ørsten (2006) for, at en europæisk offentlighed rent faktisk er under udvikling. Dette er ifølge Ørsten ikke ved at ske gennem en paneuropæisk offentlighed, men gennem europæisering af nationale medier, som i stigende grad har fået en større europæisk orientering, hvor danske medier ligger i front (Ørsten 2006:2).

Før der ses nærmere på diskussionen og på nogle af de mulige baggrundsfaktorer for den manglende EU-dækning i danske aviser, er det relevant at knytte nogle kommentarer til selve udviklingen af nyhedsinstitutionen generelt. En helt central udvikling inden for nyhedsinstitutionen er udviklingen hen imod selvstændige medieorganisationer og journalister, som påbegyndtes med opløsningen af partipressen i 1920'erne. Udviklingen har betydet, at nyhedsmedierne har udviklet sig fra at være en del af den partipolitiske dagsorden til siden 1970'erne at blive en selvstændig institution, som gradvist har udviklet egne normer, regler og rutiner, som på mange måder har indflydelse på den politiske meningsdannelse (Lund 2002: 11; Ørsten 2004:7).

Nyhedsinstitutionens selvstændiggørelse har, som blandt andet Hjarvard (1995) konkluderer, betydet, *"at meningsdannelsen i samfundet i stigende grad varetages af (…) medier og den journalistiske profession"*. Medierne har i den forbindelse fået den uofficielle betegnelse som *den fjerde statsmagt* (Trenz 2008:294), som i den grad henviser til deres indflydelse på den politiske dagsorden og deres rolle som *"en evig årvågen vagthund, der sikrer, at magthaverne ikke misbruger den magt, som de har til 'låns' fra deres vælgere."* (Ørsten 2004:101-102). Hvor godt det end lyder med medierne som den fjerde statsmagt, der udøver demokratisk kontrol med de andre statsmagter, så er der dog visse begrænsninger og mangler i forhold til denne rolle. Disse begrænsninger er for eksempel knyttet til mediernes

selektive metoder. Medierne kan ikke alene udvælge hvilke emner, der skal på dagsordenen – de kan samtidig vælge hvilke emner, der ikke skal på dagsordenen. Derudover er mediernes demokratiske rolle begrænset af nyhedsinstitutionens normer, regler og rutiner, som vil blive diskuteret nedenfor.

Ørsten ser desuden nyhedsinstitutionen som uundværlig i samfundet, fordi den udgør den vigtigste kilde til at forstå og kunne følge med i det politiske liv, men i overensstemmelse med Trenz anerkender han også de demokratiske begrænsninger, som nyhedsinstitutionen gennem dens normer, regler og rutiner har sat for sig selv (Ørsten 2004:37). Det er netop disse normer, regler og rutiner, som gør EU-journalistikken til en udfordring for nyhedsinstitutionen (Kevin 2003:36).

For det første adskiller EU-journalistik sig fra mange andre former for journalistik, da der blandt de danske medier ikke synes at være enighed om, hvilket EU-stof der skal dækkes, hvis man ser bort fra de største politiske begivenheder som for eksempel topmøder. Det betyder, at de fleste medier har deres helt egen strategi i forhold til EU, og da EU er et stort område, udvælger og vinkler de enkelte medier deres EU-dækning ud fra deres målgruppes ønsker (Ørberg 2003:4). Et citat fra et interview med en hollandsk journalist til Deirdre Kevin i 1999 vidner om problematikken ved EU-journalistikken: *"Europe remains a rather dull subject matter since it is very institutional. The recognisability of Europe is not great either. Issues are not 'sexy' enough; dossiers dealt with are too complex and unattractive to be tackled in the press. You can write about it once, but you cannot afford to talk about the technical details, since you always have to wonder whether people are going to read you."* (Kevin 2003:124-125). EU ses dermed som et abstrakt og kompliceret emne at dække (se f.eks. også Gabel 1998:335), og det kræver dermed meget af både journalister og læsere at sætte sig ind i emnet, hvilket sandsynligvis er grunden til, at begge parter ofte vælger at være *rational ignorant.*

Derudover er det bemærkelsesværdigt, at EU ikke har en særskilt sektion i langt de fleste største danske aviser, men flyttes rundt mellem sektioner som *Indland*, *Udland* eller *Erhverv* (Lund 2002:147). Dette sker på trods af, at størstedelen af dansk lovgivning i dag er direkte påvirket af EU og dermed en stor del af danskernes hverdag, og man kan derfor undre sig over, at EU-stoffet kun vurderes som indlandsnyheder en gang imellem. EU-stoffet virker dermed svært at placere i aviserne og kommer derudover sjældent helt frem på forsiden,

hvilket også indikerer, at EU stadig ikke bliver opfattet som en naturlig eller relevant del af danskernes hverdag (Lund 2002: 145; Ørberg 2003:18; Ørsten 2004:9).

Som førnævnt har nyhedsinstitutionen sat nogle rammer og normer op omkring sig selv, som kan være årsag til, at nyhedsdækningen af EU er en større udfordring end mange andre emner. Nyhedskriterierne kan især betragtes som et generelt problem i forhold til EU-dækningen. Da disse kriterier er helt centrale for, hvilke nyheder der kommer i medierne, kunne det tyde på, at EU simpelthen ikke opfylder de fleste af disse kriterier. Mange journalistiske lærebøger opererer primært med fem af sådanne moderne nyhedskriterier (f.eks. Meilby 1999 eller Mogensen 2000). Det første kriterium er *sensation*, som henviser til at nyheden skal være opsigtsvækkende, usædvanlig eller uventet. Derefter er *konflikt* et vigtigt kriterium, der tilfører nyheden en dramatisk dimension og et modsætningsforhold. *Identifikation* er som det tredje nyhedskriterium vigtigt for nyhedens nærhed i forhold til læseren, og indebærer blandt andet personificering – gerne gennem kendte mennesker som for eksempel politikere. Derudover er *aktualiteten* af nyheden afgørende og skal helst lige være sket. Det sidste nyhedskriterium er *væsentlighed*, som skal være til stede i nyheden for, at denne bliver relevant og betydningsfuld for samfundet og dermed den enkelte læser (Ørsten 2004:110).

Da EU som politisk system er indbefattet af langstrakte og komplicerede beslutningsprocesser, er der allerede mange af de ovennævnte kriterier, der virker svære at opfylde i forhold til nyheder om EU. Dette kan især siges at gælde for sensations- og aktualitetskriteriet. Med hensyn til konfliktkriteriet er det oftest det, der er afgørende for om EU-nyheder kommer i medierne. Historier, der indeholder konflikter – især konflikter mellem EU's interesser og nationale interesser – er hyppige og betyder samtidig, at de mere positive historier ofte sorteres fra (Ørsten 2004:111).

En anden problematik er uoverskueligheden ved EU's mange aktører, der kan virke forvirrende og ikke mindst upersonificerende, og som besværliggør opfyldelse af identifikationskriteriet. Det er ofte dette aspekt der henvises til, når EU-journalistikken karakteriseres som "kedelig", netop fordi den ikke formår at tilføje personlighed til emnerne. Ifølge Kevin skyldes dette primært, at man i EU mangler partier eller politikere, som fører synlig valgkamp op til valgene til Europaparlamentet (Kevin 2003:124). Med andre ord ville personificering medføre en form for identifikation. Identifikationskriteriet bliver næsten altid anvendt i forbindelse med udenrigspolitiske nyheder og bliver internationalt kaldt for

domesticering (Ørsten 2004:111), hvilket der i høj grad er tale om, når danske medier dækker EU – nyheden skal helst indeholde den nationale kobling.

Med hensyn til det sidste nyhedskriterium *væsentlighed*, kan man på baggrund af EU's stadig voksende indflydelse på de nationale politiske dagsordener argumentere for, at EU-nyheder opfylder væsentlighedselementet. Argumentet er dog i praksis næsten ubrugeligt, da de fleste danskere har svært ved at få øje på denne væsentlighed i deres dagligdag. Det er med andre ord en stor udfordring for journalisterne at gøre EU væsentligt for læserne, hvilket kunne tænkes at være baggrunden for, at mange aviser ofte vælger EU-nyhederne fra.

Flere journalister ser også selve nyhedsformatet som et problem i forhold til et område som EU. Historier om EU indebærer ofte en lang historisk dimension og en kompliceret beslutningsproces. Det forholdsvis korte nyhedsformat har med andre ord svært ved at indeholde EU-historiernes kompleksitet og længde (Ørberg 2003:18), hvilket kan være baggrund for en interessant udtalelse af Tony Blair: *"The papers miss the real story"* (Kevin 2003:124).

I den forbindelse kan man også argumentere for, at den journalistiske tid, kravet om at møde den daglige deadline, også udgør en væsentlig problematik i forhold til EU-nyheder. Som Ørsten (2004:105) påpeger, er "*EU (…) som politisk system præget af langstrakte, komplekse politiske processer, der passer uhyre dårligt ind i nyhedsdøgnet".* I EU sker tingene sjældent her og nu, og den lange proces forringer dermed EU's nyhedsværdi.

Disse problematikker i forbindelse med EU-journalistikken besværliggør en opretholdelse af de formelle regler for journalistisk etik såsom upartiskhed, nøjagtighed og ansvar, og udvælgelsen af nyheder foregår mere ud fra en såkaldt *logic of appropriateness,* der bestemmes ud fra opfyldelsen af de nævnte nyhedskriterier og forestillingen om læsernes præferencer (Ørsten 2004:95). Det er disse hæmsko samt konkurrencen om læserne, der af mange ses som baggrunden for mediernes ukomplette og sporadiske dækning af forskellige emner, blandt andet EU (Kevin 2003:36).

Ifølge en Eurobarometer-undersøgelse fra efteråret 2007 mener 54 pct. af danskerne, at pressens omtale af EU er "tilpas", mens 37 pct. mener, at der er "for lidt" om EU i pressen og kun 4 pct. mener, at der er "for meget" (EB68). En stor del af danskerne ville dermed gerne kunne læse mere om EU end pressen tilbyder, hvilket står i kontrast til ovennævnte diskussion af EU-stoffet som kedeligt og uinteressant for læseren. Samtidig er det i forhold til andre medier netop pressen, som betragtes som repræsentant for den mest negative femstilling af

EU (EB68), hvilket kunne forklares ud fra ovenstående diskussion af nyhedskriterierne, hvor især konfliktkriteriet er et væsentligt determinerende element for, hvad der skrives om EU i pressen.

4.1.3 Udvalgte danske avisers EU-dækning

Til specialets formål er udvalgt i alt otte danske hverdagsaviser, som analysen vil tage udgangspunkt i. Disse er BT, Ekstra Bladet, Berlingske Tidende, Jyllands-Posten, Politiken, Børsen, Urban og MetroXpress. Valget af netop disse otte hverdagsaviser er foretaget på baggrund af, at de alle er landsdækkende samtidig med, at de repræsenterer meget forskellige aviser i forhold til EU-dækningen såvel som dækningen af mange andre emner. Derudover har det på grund af specialets begrænsede omfang været nødvendigt at fravælge andre landsdækkende hverdagsaviser. Fravælgelsen er primært foretaget på baggrund af oplagstal[3] med den begrundelse, at jo flere læsere aviserne har, jo flere har de mulighed for at påvirke.

Skal man forsøge at kategorisere de udvalgte aviser i forhold til deres EU-dækning, kan man først og fremmest benytte research fra Dansk Journalistforbund, som i deres hvidbog fra 2003 (jf. Ørberg 2003) ved hjælp af flere journalisters analyser konkluderer på forskellige avisers EU-dækning. Jyllands-Posten, Berlingske Tidende og Politikens EU-dækning blev undersøgt i perioden for det danske EU-formandskab i 2002, mens Børsen, BT og Ekstra Bladets EU-dækning blev undersøgt i september 2002. I Dansk Journalistforbunds analyse kommer man frem til, at Jyllands-Posten, Berlingske Tidende samt Politiken havde en ret omfattende dækning i perioden for det danske EU-formandskab – med Jyllands-Posten som den absolut højest placerede i forhold til antal artikler. Artiklerne i de tre aviser kategoriseres yderligere som værende oplysende og informative (Ørberg 2003:11). Børsen adskiller sig først og fremmest ved at have en mere snæver målgruppe end de tre ovenstående aviser, nemlig primært erhvervsfolk. Børsen kategoriseres yderligere som en relativt dækkende avis i forhold til EU-området men med et fokus på de ting, der er særligt interessante for personer inden for det danske erhvervsliv (Ørberg 2003:12). Det betyder også, at Børsens EU-dækning er mere teknisk end de andre udvalgte avisers.

Ekstra Bladet og BT leverede begge relativt få artikler i september måned (2002). Begge aviser fokuserede primært på konflikthistorier, men Ekstra Bladet beskrives dog som den

[3] Information er fravalgt på baggrund af avisens relativt lave oplagstal (21.768 i 1. halvår af 2008) (Dansk Oplagskontrol).

generelt mest kritiske af de to aviser. Der var i perioden en tendens til, at Ekstra Bladet især prioriterede historier, der enten kritiserede persongalleriet i og omkring EU eller som fremstillede EU som ufolkeligt. I analysen konkluderes det, at BT ikke kan tildeles en generel holdning til EU ud fra artiklernes vinkling, men selv vil avisen gerne ses som en ja-avis. Ekstra Bladet vil ikke indtage en bestemt holdning men anbefalede for eksempel i 2000 deres læsere at stemme nej til euroen (Ørberg 2003:15).

Da gratisaviserne Urban og MetroXpress ikke er repræsenteret i hvidbogen fra Dansk Journalistforbund og i det hele taget ikke har været genstand for meget research i forhold til EU-dækning, er der til specialets formål foretaget en undersøgelse i form af en Infomedia-søgning i en anden og nyere periode. Undersøgelsen inkluderer ikke kun gratisaviserne, men også de seks andre udvalgte aviser, således at man vil kunne konstatere, om resultaterne fra Dansk Journalistforbund er generelle tendenser, der stadig gælder i dag. Infomedia-søgningen er foretaget i en periode på fire uger fra den 9/6 2008 til den 6/7 2008. Perioden er valgt på baggrund af, at den irske folkeafstemning om Lissabontraktaten fandt sted i den første inkluderede uge (den 12/6), og at der derfor var en reel begivenhed at dække, som gør undersøgelsen komparativt egnet i forhold til Dansk Journalistforbunds undersøgelse fra 2002.

Infomedia-søgningen i den valgte periode viser mange af de samme tendenser, som undersøgelsen fra Dansk Journalistforbund (se bilag A). Ud af de otte aviser er det igen Jyllands-Posten, Politiken og Berlingske Tidende, der bringer flest artikler om EU i perioden. Til forskel fra 2002 er det dog i perioden i 2008 Berlingske Tidende, der bringer flest artikler, og Politiken, som er den anden mest dækkende. Jyllands-Posten er i forhold til perioden i 2002 rykket ned på tredjepladsen. Ikke desto mindre bekræftes tendensen til, at disse tre aviser har den største EU-dækning af de otte udvalgte aviser. Derudover er de også de aviser, der bringer de længste artikler samt de fleste ledere om EU i perioden. Hvis man skimmer artiklerne i de tre aviser i denne periode, er de primært præget af en analytisk tilgang til den irske folkeafstemning – særligt i forhold til EU's fremtid (f.eks. Berlingske Tidende d. 12/6 2008: *Analyse: Et nej i Irland vil give Europa flere grå hår*, Politiken d. 12/6 2008: *Tre millioner irere afgør i dag EU's fremtid* og Jyllands-Posten d. 12/6 2008: *Irland afgør EU's videre skæbne*).

Børsen er den fjerde mest dækkende avis i denne periode med et primært fokus på den irske folkeafstemnings konsekvenser for erhvervslivet i EU (f.eks. Børsen d. 16/6 2008:

Irlands nej kan hæmme EU's konkurrencekraft). Derudover adskiller Børsen sig fra de tre andre aviser ved at dække mange andre aspekter af EU i denne periode. Selvom det irske valg er i fokus, dækker avisen blandt andet også domme, EU-tiltag og forslag, som har betydning for erhvervslivet, og dækningen er som i 2002 præget af mere tekniske og detaljerede artikler.

Som i undersøgelsen fra 2002 er Ekstra Bladet og BT også i perioden i 2008 blandt de mindst dækkende på EU-området med Ekstra Bladet som den absolut mindst dækkende. Det er især de korte artikler samt læserbreve eller debatindlæg, der præger dækningen i de to aviser. Avisernes overskrifter i perioden såsom *Han smadrer Foghs drøm* (BT d. 13/6 2008) eller *Surt: Irsk kæberasler til Fogh* (Ekstra Bladet d. 14/6 2008) viser, at aviserne fokuserer på konflikten mellem statsministerens bedyrede ønske om en toppost i EU og det irske nej[4]. Dette viser tydeligt, at begge aviser benytter sig af konfliktkriteriet såvel som identifikationskriteriet, hvor personificeringen primært foregår gennem statsministeren.

Gratisaviserne MetroXpress og Urbans EU-dækning i perioden lægger sig mængdemæssigt tæt op af Ekstra Bladet og BT's. Dog adskiller MetroXpress sig mærkbart i både artikelantal og samlet antal ord i forhold til de tre andre. Det er dog de kortere artikler, der præger avisen. Artiklerne i de to gratisaviser bærer yderligere præg af mere neutralitet, end det er tilfældet for Ekstra Bladet og BT, hvis dækning er præget af konflikt og kritik. Artiklerne i gratisaviserne er præget af kortfattet fakta som for eksempel: *40 procent af irerne stemte* (MetroXpress d. 13/6 2008), *Irland får et års tænkepause* (MetroXpress d. 17/6 2008) og *En historisk dag for Irland* (Urban d. 13/6 2008). Dette kan sandsynligvis være på grund af gratisavisernes kildebrug, da de primært benytter nyhedsbureauer som kilder.

Derudover må man antage, at gratisavisernes begrænsede format i forhold til de andre udvalgte aviser medfører, at de ikke er i stand til at formidle omfattende baggrundsinformation eller vidtrækkende analyser af EU-forhold. Derudover indikerer det faktum, at gratisaviserne stort set ikke har været genstand for analyse på dette forskningsområde i sig selv, at deres EU-dækning er så minimal, at den ikke er blevet betragtet som afgørende i forbindelse med meningsdannelse gennem medierne[5]. I dette speciale argumenteres der dog for, at gratisaviserne netop er interessante, da deres læsere stort set ikke udsættes for information om EU, hvilket man først og fremmest må antage kunne

[4] Med Lissabontraktaten oprettes to nye topposter i EU – En fast formand for EU samt EU's udenrigsminister.
[5] Antagelsen om gratisavisernes mangelfulde EU-dækning bekræftes af Mark Ørsten, lektor, cand.scient.adm. og Ph.d. ved RUC (gennem mailkorrespondance d. 5. september 2008).

resultere i manglende viden. En sådan manglende viden kunne som udgangspunkt resultere i manglende engagement, men det vil yderligere også være interessant at se, hvorvidt den udmøntes i EU-skepsis eller opbakning, hvilket der vil blive set nærmere på senere i analysen.

Man kan således konstatere, at der både i 2002 og 2008 eksisterer nogle generelle tendenser i avisernes EU-dækning, som muliggør en form for kategorisering af aviserne: Den første slags avis er den mere informative og bredere dækkende repræsenteret ved Berlingske Tidende, Jyllands-Posten, Politiken og Børsen. Den anden slags avis er den mest EU-kritiske samt mindst dækkende med et stort fokus på negative og konfliktfyldte aspekter af EU-samarbejdet repræsenteret ved Ekstra Bladet og BT. Den sidste slags avis er den mere neutrale samt begrænsede, når det kommer til dækningen af EU-relaterede emner repræsenteret ved gratisaviserne Urban og MetroXpress.

4.2 Danskernes avisvalg

For at kunne undersøge hvorvidt medierne har en indflydelse på danskernes meningsdannelse i forhold til forskellige aspekter af EU-samarbejdet, vil der i dette afsnit blive set nærmere på, hvilke hverdagsaviser de forskellige aldersgrupper benytter sig af. Til dette formål benyttes Index Danmark/Gallup 2006 - en omfattende rapport om danskernes medieforbrug. Fokus for dette speciale vil være på den del af rapporten, der koncentrerer sig om danskernes forbrug af landsdækkende hverdagsaviser. Derudover vil der udelukkende fokuseres på det aldersdemografiske kriterium, skønt rapporten opererer med mange andre demografiske variable.

Der skal imidlertid tages forbehold for, at ikke alle danskere læser aviser men i stedet benytter sig af andre medier såsom tv eller internet. Desuden er det vigtigt at påpege, at der er forskelle i aldersgruppernes størrelse, hvilket selv sagt betyder, at nogle aldersgrupper er større end andre, og dermed skal tallene også ses i forhold til denne faktor. Ikke desto mindre kan tallene give et overblik over, hvilke aviser, der læses af de forskellige aldersgrupper og kan dermed vise en tendens i danskernes avisvalg.

Som det fremgår af tabel 1 nedenfor, er de fleste læsere af den mere kritiske type avis, BT og Ekstra Bladet, mellem 30 og 59 år, og procentandelen daler kraftigt fra de 59 år og opefter. Disse aviser læses dog også af en større del af de yngre aldersgrupper. For den anden type avis – den mere positive og informative – ses et lidt mere forskelligartet mønster. For Berlingske Tidende, Jyllands-Posten og Politiken tegner sig et fælles mønster. Her er de fleste

læsere blandt de 30 år og opefter. For alle tre gælder, at læsertallet er forholdsvist højt for de ældste aldersgrupper. For Børsen tegner der sig et lidt anderledes mønster, da de fleste læsere findes blandt de 30 til 59-årige, og tallet daler kraftigt derefter. Dette kan måske forklares ud fra førnævnte kategorisering af Børsen, som en avis primært henvendt til erhvervsfolk, hvilket svarer fint til aldersspektret – karrieren starter oftest i 30'erne og slutter ved pensionsalderen.

Tabel 1. Læsertal for hverdagsaviser fordelt på alder (2006) I procenttal

	12-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70+ år	I alt
Opregnede tal i 1.000	509	638	798	772	749	561	571	4598
BT	11	15	19	18	18	10	9	100
Ekstra Bladet	12	16	19	19	17	10	7	100
Berlingske Tidende	6	11	16	17	18	17	16	101
Dagbladet Børsen	2	15	24	22	22	11	4	100
Jyllandsposten	6	9	15	18	21	16	15	100
Politikken	7	11	14	17	22	15	15	101
Urban	10	21	19	19	17	9	7	102
MetroXpress	11	21	19	18	16	9	7	101

Kilde: Index Danmark/Gallup 2006

Det interessante ved Urban og MetroXpress – de neutrale og mindre dækkende aviser – er, at det er dem, som de fleste 20-29-årige læser. Tallet er også højt til og med de 50-59-årige, hvorefter det daler kraftigt. I forhold til de andre aviser repræsenteret i tabellen, er det netop denne type avis, der læses af flest unge.

Tabellen viser nogle klare overordnede tendenser. Først og fremmest bliver kritiske aviser som BT og Ekstra Bladet oftest læst af de unge og mellemste aldersgrupper. Børsen læses mest af de mellemste aldersgrupper. Derudover ses en tendens til, at de positive og informative aviser - Berlingske Tidende, Jyllands-Posten og Politiken – har det bredeste læserspektrum, men samtidig er de aviser, der læses mest af de ældre aldersgrupper. For det tredje er der en klar tendens til, at læserne af de mere neutrale og mangelfulde (på EU-relaterede emner) gratisaviser er blandt de yngre aldersgrupper.

Ifølge en Eurobarometer-undersøgelse fra foråret 2007 er der stor forskel på, hvilke aldersgrupper der føler, at de er "meget" eller "forholdsvis" velinformerede om EU. Tendensen er, at procentandelen, der føler sig velinformeret, stiger med alderen, og dem over 55 år føler sig mest velinformeret, når det gælder europæiske politiske forhold (EB67). Ifølge ovenstående ville man dermed kunne forvente, at læserne af Berlingske Tidende, Jyllands-Posten og Politiken ville føle sig mest velinformerede om EU. Omvendt ville man kunne forvente, at de yngste, som fortrinsvis læser gratisaviserne samt Ekstra Bladet og BT, ville føle sig mindst velinformerede.

Efter at have konstateret, at der er visse tendenser forbundet med avisvalget hos de forskellige aldersgrupper, vil det være interessant at diskutere, hvorvidt avisvalget kan have indflydelse på læsernes meningsdannelse i forhold til EU.

4.3 Medier og meningsdannelse

Det er ofte blevet diskuteret, hvor stor en rolle medierne spiller i forhold til meningsdannelse generelt – altså i hvilken grad de påvirker borgernes holdninger til forskellige emner eller problemstillinger. Som Sørensen (2007) påpeger, har man inden for dette forskningsområde længe antaget, at der er et positivt forhold mellem information og opbakning til europæisk integration. Det var tidligere især transaktionalisternes Karl Deutsch, der gjorde opmærksom på nødvendigheden af, at eliten "solgte" EU til borgerne (Deutsch et al. 1967:251).

Denne informationstese er stadig fremstående i dag, men man har med tiden fået et andet syn på selve informationsopgaven. Førhen anså man ikke informationsopgaven som en særlig kompliceret opgave, men man har især efter 1992 fået et andet indtryk. Danskerne var og er blandt de mest oplyste omkring EU-forhold men er stadig skeptiske, og derfor har man indset, at informationsopgaven er langt mere kompliceret end som før antaget (Gabel 1998:574). Det er yderligere blevet klart, at informationen ikke "bare" skal informere, men den skal samtidig

også formå at inddrage borgerne således, at der skabes en tovejskommunikation og debat om EU. En sådan *deliberation* ses altså i dag som en mulig måde at komme skepsissen til livs på (Sørensen 2007:81-82). Med EU-journalistikkens problemstillinger i mente (jf. afsnit 4.1.2) synes en sådan strategi dog ikke helt problemfri. I det følgende fremhæves to interessante og modstridende argumenter i forbindelse med mediernes påvirkning af holdningen til EU. Disse argumenter vil blive diskuteret i forhold til de udvalgte danske aviser.

Den første teoretiker der er interessant at se nærmere på i denne forbindelse er Hans-Joerg Trenz. I Trenz' terminologi findes der to overordnede typer af medier; dem der fremmer demokrati i EU, og dem der hæmmer demokrati i EU. Den første type medie besidder en passiv rolle som producent af information, der gør borgeren i stand til at danne sine egne meninger. Den anden type medie, der hæmmer demokratiet i EU, leverer et mere konfliktfyldt billede af EU og har tendens til via ensidig og strategisk dækning at fremme en kynisme blandt borgerne. Ifølge Trenz viser grundig research, at eksponering over for strategisk nyhedsdækning omkring EU kan føre til politisk kynisme og mindre opbakning til EU (Trenz 2008:295). Han bakkes blandt andet op af Dalton & Duval (1986), som også argumenterer for, at positiv og negativ mediedækning flytter borgernes holdninger i tilsvarende retning. I forhold til denne opfattelse er det med andre ord ikke mængden af information om EU, der er relevant men typen. Selvom mængden af europæiske nyheder øges, mener Trenz, at der stadig kan være en kvalitativ mangel, som opstår på grund af de nationale mediers selektive og fortolkende ensidighed (Trenz 2008:300).

Hvis man med ovenstående kategorisering af de danske aviser i mente tager udgangspunkt i Trenz' argumentation, kunne man antage, at BT og Ekstra Bladet udgør den form for medie, der ifølge Trenz hæmmer demokratiet i EU. Med disse avisers fokus på de konfliktfyldte sider af EU, bliver læserne udsat for de selektive og ensidige metoder, som han beskriver som problematiske i forhold til opbakningen til EU. Det vil med andre ord sige, at man på baggrund af hans argumentation kunne forvente, at BT og Ekstra Bladets læsere vil være mere skeptiske over for EU end dem, der ikke læser disse aviser.

I forhold til Berlingske Tidende, Jyllands-Posten, Politiken og Børsen kunne man således antage, at de, fordi de har en større balancering af EU-stoffet og dermed mindre ensidighed, repræsenterer en mere kvalitativ dækning af EU. Ifølge Trenz vil dette skabe større grobund for opbakning til EU, og derfor kunne man antage, at læserne af disse aviser vil være blandt

de mest positive over for EU. Med andre ord ville disse aviser kunne ses som demokratifremmende.

Eftersom at Trenz anser information som vigtig i forhold til opbakning til EU, ville han nok karakterisere gratisaviserne samt BT og Ekstra Bladet som demokratihæmmende med henblik på deres begrænsede dækning. Samtidig er gratisavisernes dækning dog præget af langt mere neutralitet end Ekstra Bladet og BT, hvilket Trenz jo netop fremhæver som demokratifremmende. Dog må det være rationelt at antage, at en manglende EU-dækning fører til manglende viden, som kan hæmme læserne i at danne sig en egentlig holdning til EU.

En modstridende opfattelse finder man hos Ronald Inglehart i hans teori om *kognitiv mobilisering*. Modsat Trenz argumenterer Inglehart for, at graden af information og kommunikation er det altafgørende frem for typen (Inglehart 1970:49). Ifølge hans undersøgelser viser det sig, at højtuddannede har tendens til bedre at beherske kognitiv mobilisering – evnen til at modtage og fortolke information om et fjernt politisk fællesskab – da uddannelse i sig selv udgør et kommunikationsnetværk. Det interessante er, at Inglehart mener, at massemedier udgør et lignende kommunikationsnetværk for de lavt uddannede og dem helt uden uddannelse. Selvom mediebrugen ifølge ham medvirker forholdsvis lidt til en pro-europæisk holdning, konstaterer han, at effekten er entydigt positiv. Med andre ord argumenterer Inglehart for, at medierne øger opbakningen til EU, hvilket er mest iøjnefaldende hos dem, der ikke har andre informations- og kommunikationsnetværk (Inglehart 1970:53). Dette er især interessant i forhold til Trenz' synspunkter, da Inglehart helt synes at nedprioritere indholdet i informationen som for eksempel de kritiske fremstillinger af EU, som Trenz jo netop mener kan føre til skepsis. Inglehart fokuserer derimod på adgangen til information som den vigtigste faktor for en positiv meningsdannelse i forhold til EU (Inglehart 1970:70).

Ingleharts synspunkter er interessante i forhold til den typeinddeling af aviserne, som blev lavet med udgangspunkt i Trenz' argumentation. Hvis man i stedet tager udgangspunkt i Ingleharts teori vil typeinddelingen være en lidt anden. Ikke alene ville Berlingske Tidende, Jyllands-Posten, Politiken og Børsen være repræsentanter for det, som Inglehart kalder informationsnetværk, som fremmer opbakningen til EU, men også de andre aviser ville på et eller andet niveau kunne forventes at fostre opbakning. Aviserne bringer ikke desto mindre nogen information – om end begrænset, og for Inglehart er det det, der betyder noget. Med andre ord er eksempelvis BT og Ekstra Bladets konfliktfyldte og ensidige fremstilling

irrelevant, da opbakning til EU afhænger af informationsgraden og ikke typen. Det vil sige, at det ikke er avisernes kritiske fremstilling, der fører til skepsis, men nærmere det faktum, at de sammen med gratisaviserne ikke bringer nok information i sig selv, som ifølge ham er værre end ensidet eller kritisk information.

4.4 Opsummering

I dette kapitel er flere interessante observationer omkring EU i medierne blevet diskuteret. Det er blevet tydeligt, hvorledes der er særlige hæmsko eller problemområder i forhold til EU-journalistikken, som kan forklare, hvorfor EU er mindre repræsenteret i medierne end mange andre typer af nyheder. Selvom der eksisterer få rene paneuropæiske medier i dag, viser diskussionen også, at deres manglende succes betyder, at nationale medier i høj grad stadig er "ansvarlige" for EU-journalistikken og dermed stadig er borgernes primære informationskilde i forhold til EU. Til gengæld er det også blevet klart, at selvom EU i dag har stadig større indflydelse på den politiske dagsorden i medlemslandene, afspejles dette faktum ikke i den danske presses politiske dækning, som stadig i høj grad fokuserer på nationale politiske aktører (Schlesinger 1999). Undersøgelsen af de udvalgte danske hverdagsaviser viser, hvorledes dækningen – om end manglende generelt – er vidt forskellig i de udvalgte aviser, og som på den baggrund varierer i type og grad.

Efter at have undersøgt hvilke aldersgrupper, der benytter hvilke aviser, har Trenz og Ingleharts modstridende teorier vist sig interessante i forhold til at kunne forklare mediernes rolle for meningsdannelsen i forhold til EU. Lige præcis dette aspekt er interessant i forhold til den videre analyse af danskernes EU-skepsis i næste kapitel. Derudover vil det blive interessant at undersøge, hvorvidt der kan spores en tendens til forskellige typer af skepsis og forskelle i graden af skepsis på baggrund af avisvalget.

5. Danskernes EU-skepsis

I dette kapitel foretages en undersøgelse af den danske EU-skepsis i dag på baggrund af det aldersdemografiske kriterium. EU-skepsissen vil blive målt på baggrund af aldersgruppernes holdning til følgende aspekter af det europæiske samarbejde: overgivelse af beslutningskompetence på forskellige områder, tilliden til europæiske institutioner i forhold til de danske samt de fire danske forbehold (unionsborgerskab, euroen, det militære samarbejde og det retlige samarbejde).

Som Sørensen også gør opmærksom på, findes der ingen specifik målestok, som man kan benytte, når man vil måle EU-skepsis. Man kan i stedet benytte forskellige stedfortrædere i form af parametre som for eksempel Eurobarometer-spørgsmål, som kan give et godt indtryk af graden og typen af EU-skepsis (Sørensen 2005:136). De forskellige parametre er valgt dels ud fra et relevanskriterium (for eksempel den aktuelle diskussion om folkeafstemning om forbeholdene), dels ud fra et tidskriterium (de nyeste undersøgelser tilgængelige) og dels ud fra alderskriteriet, som skal være til stede i de statistiske data, før de kan være gavnlige for specialets formål. Undervejs vil de forskellige typer af EU-skepsis diskuteret i kapitel 2, blive inddraget i analysen.

5.1 Analyse af danskernes EU-skepsis i dag

Formålet med analysen er primært at identificere hvilke typer af skepsis (jf. kapitel 2), der gør sig gældende for danskernes EU-skepsis samt at belyse forskelle og ligheder mellem aldersgruppernes type og grad af skepsis. Analysen baseres på de nyeste tal tilgængelige fra Eurobarometer og Gallup.

5.1.1 Tilliden til nationale og europæiske institutioner

I forsøget på at karakterisere danskernes EU-skepsis i dag kan man først og fremmest undersøge i hvor høj grad, danskerne har tillid til institutionerne på europæisk plan i forhold til institutionerne på nationalt plan. Danskernes tillid til de enkelte institutioner er især også interessant i forhold til den tidligere diskussion af nogle af de centrale omdrejningspunkter for debatten om danskernes EU-skepsis, da man vil kunne se, om netop nogle af disse problemstillinger stadfæster sig i tilliden (eller mistilliden) til europæiske institutioner.

Derudover kan tilliden til de europæiske institutioner – især Europaparlamentet – indikere i hvor høj grad danskerne er villige til at overgive beslutningskompetence eller suverænitet til EU (Sørensen 2005:137), da man må antage, at netop tillid især er vigtigt i forhold til de supranationale organer i EU. Tilliden til især Europaparlamentet kan altså indikere, om danskernes skepsis er suverænitetsbaseret, som Goul Andersen blandt andet argumenterer for (Goul Andersen 2002:39). Denne del af analysen tager udgangspunkt i Eurobarometer 69, som blandt andet måler tilliden til nationale og europæiske institutioner. Desværre inddrager Eurobarometer-undersøgelsen ikke en måling af tilliden til EF-Domstolen. Domstolen kunne netop også have været interessant i denne forbindelse, da den, ligesom Europaparlamentet, udgør en af EU's supranationale institutioner men er altså ikke repræsenteret i målingen og er derfor ikke en del af analysen.

Hvis man starter med at se på, hvad danskerne er villige eller uvillige til at overlade til EU's beslutningskompetence, tyder det først og fremmest på, at Sørensen har ret i sine antagelser om, at den danske velfærdstat og dens kompetenceområder har en helt særlig betydning for danskerne (jf. afsnit 3.1.3). Ifølge Eurobarometer er det nemlig især de områder, der går ind under velfærdstaten, som et stort flertal af danskerne i foråret 2008 mener, skal forblive nationale anliggender (EB69). Det er især spørgsmål om pension, social forsorg og skattespørgsmål, som danskerne mener, skal forblive under national beslutningskompetence.

Til gengæld ses der samtidig en tendens til, at danskerne i stigende grad vurderer, at spørgsmål om eksempelvis bekæmpelse af terror, miljøbeskyttelse samt videnskabelig og teknologisk forskning er kollektive problemstillinger, som med fordel kan varetages på EU-niveau (EB69). Derudover viser Eurobarometer også, at der samtidig er en tendens til, at danskerne i stigende grad stiller sig positive over for en fælles udenrigspolitik samt en fælles forsvars- og sikkerhedspolitik (EB69). Hvis man tænker på de danske forbehold, er det ret interessant, at et flertal af danskerne anser områder som en fælles forsvars- og sikkerhedspolitik samt bekæmpelse af kriminalitet og terror som kollektive problemstillinger, der med fordel kunne varetages af EU. Dermed kunne man forvente, at en stor del af danskerne ville være villige til at ophæve de to forbehold, der vedrører det militære og retlige samarbejde. En anden interessant tendens er, at den positive holdning over for en fælles udenrigspolitik, en fælles forsvars- og sikkerhedspolitik samt en fælles mønt stiger med

alderen, og de helt unge mellem 15-24 år er generelt de mest skeptiske over for disse aspekter (EB69).

Ser man nærmere på danskernes tillid til de europæiske institutioner, er det først og fremmest interessant, at danskerne har langt mere tillid til de europæiske institutioner end EU27-gennemsnittet. Rådet for den Europæiske Union er den institution, som danskerne har mindst tillid til, og den eneste hvor danskerne ligger på niveau med EU-gennemsnittet (på 43 pct.). Med hensyn til Europaparlamentet, Europakommissionen, den Europæiske Centralbank samt EU generelt, har danskerne relativ stor tillid til disse institutioner i forhold til borgerne i andre EU-lande (EB69). Den høje tillid til Centralbanken (71 pct.) er især interessant, fordi det dermed tyder på, at det ikke er en manglende tillid til banken, der er årsag til, at 45 pct. af danskerne er imod en fælles mønt (EB69). Dette bekræfter dermed også antagelsen om, at det især er kronens symbolværdi, der gør danskerne skeptiske på dette punkt og ikke primært økonomiske faktorer.

Den relativt store tillid til de europæiske institutioner er også interessant i forhold til problematikken omkring det demokratiske underskud. Ifølge Goul Andersen (2002) er problematikken nemlig helt central for danskernes skepsis, men alligevel ser det ud til, at danskerne udviser større tillid, også til de "ikke-majoritære" institutioner, end resten af EU. Med "ikke-majoritære" institutioner menes institutioner, som hverken er direkte folkevalgte eller direkte undergivet folkevalgte som for eksempel Kommissionen, Domstolen og Centralbanken (Pedersen 2002:14). Til gengæld ses, bortset fra den høje tillid til Centralbanken, en tendens til, at tilliden daler, når det gælder de institutioner, der ikke er demokratisk valgte. For eksempel er procentandelen, der har tillid til Europakommissionen (55 pct.) langt mindre end procentandelen, der har tillid til Europaparlamentet (63 pct.) (EB69).

I den forbindelse er det selvfølgelig bemærkelsesværdigt, at Rådet for den Europæiske Union er den institution, som danskerne har mindst tillid til. På den anden side er Rådet ikke som EU-lovgiver kollektivt demokratisk valgt. Det vil sige, at selvom eksempelvis danskerne demokratisk har valgt nationens repræsentanter i Rådet, har de ingen indflydelse på sammensætningen – altså hvem de danske repræsentanter sidder sammen med i Rådet, og derfor er Rådet som kollektiv ikke demokratisk valgt (Pedersen 2002:23; Ørsten 2006:2). Goul Andersen antager faktisk, at de største demokratiske problemer i EU i dag netop er

forbundet til Rådet (Goul Andersen 2002:36), og hans antagelse synes berettiget i forhold til Eurobarometers målinger.

Trods den relativt store tillid til europæiske institutioner er det vigtigt at påpege, at danskerne stadig har mest tillid til nationale institutioner. Henholdsvis 83 pct. og 76 pct. af danskerne har tillid til det danske retssystem og Folketinget (EB69), hvilket er relativt store procentandele i forhold til eksempelvis tilliden til Europaparlamentet. Selvom procentandelen, der har tillid til Europaparlamentet, er mindre end andelen af danskere, der har tillid til Folketinget, er Europaparlamentet alligevel en af de institutioner i EU, som danskerne har mest tillid til, hvilket kunne tyde på, at danskerne trods alt ikke er modvillige over for suverænitetsafgivelse på grund af en større mistillid til parlamentet.

Derudover er der en relativt stor procentandel, der svarer "ved ikke" på spørgsmålet om tillid til de enkelte europæiske institutioner, hvilket kunne formodes at være en indikation på, at danskerne har et snævert kendskab til de europæiske institutioner, hvilket Kommissionen som førnævnt også i hvidbogen fra 2001 har karakteriseret som et generelt problem i hele EU. Ifølge Eurobarometer er der tre primære årsager til, at danskerne ikke har tillid til de europæiske institutioner, hvilket hænger sammen med institutionernes geografiske placering, da de er for langt væk fra de almindelige borgere, danskerne mener ikke selv at have tilstrækkelig med oplysninger om institutionerne, samt at de ikke har tillid til medlemmerne eller politikerne i de forskellige instanser (EB69). Disse årsager svarer til nogle af de problemstillinger, der tidligere blev diskuteret i forbindelse med det demokratiske underskud i EU og vidner således om danskernes ønske om mere gennemsigtighed og åbenhed i EU.

Et andet interessant aspekt ved Eurobarometer-målingerne er, at Danmark er det land i EU27, der har størst tillid til sit folketing, retssystem og sine politiske partier. Det er særligt interessant i forhold til, at både Goul Andersen og Rohrschneider (jf. kapitel 3) begge henviser til den store tillid og tilfredshed med det nationale system som mere eller mindre hæmmende for tilliden til europæiske institutioner. Tværtimod ser det ifølge Eurobarometer ud til, at danskerne godt kan have en relativt stor tillid til europæiske institutioner samtidig med, at de har stor tillid til egne institutioner.

Det kunne umiddelbart også virke tilsvarende logisk, at tilliden til de nationale institutioner i stedet kunne mobilisere tillid til europæiske institutioner, da man dermed har tillid til politiske institutioner og til nogle af de helt centrale aktører i EU og måske på den baggrund

vil være mere tilbøjelig til at sympatisere med regeringens eller folketingets interesser samt at have tillid til politiske institutioner generelt.

Denne antagelse kan suppleres af Christopher J. Andersons (1998) analyse af indenrigspolitik som meningsbestemmende i forhold til EU. Ifølge Andersons undersøgelse fungerer indenrigspolitik som en stedfortræder for manglende viden om den europæiske integrationsproces (Anderson 1998:574). Det forventes dermed, at borgerne har en langt større indsigt i de indenrigspolitiske forhold i forhold til den europæiske integrationsproces, som kan synes meget kompleks og fjern fra borgernes hverdag. Ifølge Anderson udfylder borgerne derfor deres "videns-huller" gennem den indenrigspolitiske kontekst og tilfredshed med indenrigspolitikken, og de nationale politiske aktører bliver derfor afgørende for holdningen til EU (Anderson 1998:576). Den relativt høje tillid til de europæiske institutioner kunne således hænge sammen med danskernes relativt høje tillid til egne institutioner, hvilket som førnævnt stiller spørgsmålstegn ved Goul Andersens og Rohrschneiders argumenter.

5.1.2 Holdningen til de fire danske forbehold

TNS Gallup gennemførte i januar 2008 en undersøgelse af danskernes holdning til de fire danske forbehold. Danskernes holdning til forbeholdene er interessant i denne sammenhæng, da forbeholdene for det første stadig er højest aktuelle i dag, hvor regeringen ønsker dem ophævet, og debatten om en folkeafstemning er i fuld gang. For det andet er forbeholdene interessante, da holdningen til hver af dem kan indikere, hvilke typer af skepsis der er karakteristisk for de forskellige aldersgrupper.

Figur 5.1 Forbeholdet om unionsborgerskab

Udsagn	18-35 år (A)	36-59 år (B)	60+ år (C)	Total
"Dette forbehold bør bevares"	56%	70%	55%	62%
"Dette forbehold bør ophæves"	20%	21%	32%	24%
"Ved ikke"	24%	9%	13%	14%
I alt	100%	100%	100%	100%

Kilde: TNS Gallup 2008

I forhold til forbeholdet om unionsborgerskabet viser figur 5.1, at gruppe B har tendens til at værne mest om forbeholdet, mens de to andre grupper er væsentlig mindre for en bevarelse af dette forbehold. Men ser man så på tallene for ønsket om at ophæve forbeholdet, er gruppe B

mere positiv end gruppe A, mens gruppe C er langt den mest positive. Den ældste aldersgruppe synes dermed ifølge undersøgelsen at være de mindst skeptiske i forhold til dette forbehold. Et andet interessant aspekt er, at den yngste aldersgruppe har den højeste procentdel, der har svaret *ved ikke*, og den er relativt stor, hvilket indikerer, at de yngste danskere har sværest ved at tage stilling til dette forbehold.

Figur 5.2 Forbeholdet om euroen

Udsagn	18-35 år (A)	36-59 år (B)	60+ år (C)	Total
"Dette forbehold bør bevares"	46%	42%	38%	42%
"Dette forbehold bør ophæves"	43%	50%	56%	50%
"Ved ikke"	11%	8%	6%	8%
I alt	100%	100%	100%	100%

Kilde: TNS Gallup 2008

Forbeholdet om euroen viser en meget klar tendens. Gruppe A er den mest skeptiske i forhold til dette forbehold, og skepsissen daler i takt med, at alderen stiger. Dette stemmer overens med Eurobarometers målinger af danskernes holdning til euroen, som også placerer de yngste danskere blandt de største skeptikere på dette område (EB69). Dermed vises en tendens til, at de mest positive over for ophævelse af dette forbehold tilhører gruppe C – de ældre generationer. Også i forhold til forbeholdet om euroen ses en tendens til flest *ved ikke*-svar i den yngste aldersgruppe, og tallet daler kraftigt med alderen.

Figur 5.3 Forbeholdet om det militære samarbejde

Udsagn	18-35 år (A)	36-59 år (B)	60+ år (C)	Total
"Dette forbehold bør bevares"	27%	28%	23%	27%
"Dette forbehold bør ophæves"	58%	60%	64%	60%
"Ved ikke"	15%	12%	13%	13%
I alt	100%	100%	100%	100%

Kilde: TNS Gallup 2008

Først og fremmest viser figur 5.3, at alle tre aldersgrupper er forholdsvis positive over for en ophævelse af forbeholdet om det militære samarbejde. Desuden ses igen en klar tendens til, at gruppe C er den mest positive. En anden tendens, der også har vist sig for de førnævnte forbehold, går igen i forbindelse med dette forbehold – nemlig, at den yngste aldersgruppe har flest tvivlende (procentdel der vælger *ved ikke*).

Figur 5.4 Forbeholdet om det retlige samarbejde

Udsagn	18-35 år (A)	36-59 år (B)	60+ år (C)	Total
"Dette forbehold bør bevares"	28%	31%	20%	27%
"Dette forbehold bør ophæves"	52%	55%	69%	58%
"Ved ikke"	19%	14%	12%	15%
I alt	99%	100%	101%	100%

Kilde: TNS Gallup 2008

I forhold til forbeholdet om det retlige samarbejde ses i figur 5.4 en lignende tendens som i forbindelse med forbeholdet om det militære samarbejde. Selvom flere fra gruppe B tilslutter sig bevarelse af dette forbehold end i gruppe A, er der stadig flere fra gruppe B, som ønsker ophævelse end i gruppe A. Igen stiger opbakningen for ophævelse af forbeholdet med alderen, og gruppe C er igen den mest positive i forbindelse med en ophævelse af forbeholdet. Igen skal det bemærkes, at flest *ved ikke*-svar forekommer i gruppe A og falder, som alderen stiger.

Hvis man skal diskutere, hvilke typer af skepsis, der kommer til udtryk i forhold til danskernes holdning til de fire forbehold, må man først se på, hvad forbeholdene hver især kunne tillægges af værdi for danskerne. Som diskuteret i kapitel 3 eksisterer der i Danmark en stærk stolthed forbundet med det at være dansk, og derfor har nationale symboler stor værdi for danskerne. Forbeholdene om unionsborgerskab og euroen kunne være eksempler på netop dette aspekt. Både unionsborgerskabet og euroen er modpoler til ting, som har national symbolværdi og som taler specifikt til danskernes nationalfølelse – nemlig dansk statsborgerskab og den danske krone.

Det er bemærkelsesværdigt, at netop unionsborgerskabet udgør den største skepsisfaktor for alle aldersgrupper, da det i forhold til de andre forbehold har en meget lille betydning, hvad angår det politiske klima eller betydningen for danskernes hverdag. Som det blev slået fast med Amsterdam-traktaten, erstatter unionsborgerskabet ikke det nationale statsborgerskab, men er udelukkende supplerende (DIIS 2008:41). At så stor en del af danskerne ifølge figur 5.1 ønsker at bevare dette forbehold kunne umiddelbart tyde på, at få danskere kender til de faktiske forhold omkring unionsborgerskabet og fejlagtigt antager, at det danske statsborgerskab ophæves på den bekostning.

Som tidligere nævnt mener Goul Andersen ikke, at danskerne er mere nationalistiske end andre europæiske befolkninger, men da identifikationen og fællesskabsfølelsen er større på nationalt plan, har danskerne lettere ved at identificere sig med danske symboler (Goul

Andersen 2003:10). Man kan derfor argumentere for, at forbeholdene vedrørende unionsborgerskab og euroen har en forbindelse til spørgsmålet om identitet. Debatten op til folkeafstemningen om euroen i 2000 var for eksempel også præget af et spil på følelser og identitet især foranlediget af nej-siden (Bencke & Schmidt 2002: 108). Pedersen (2006:139) påpeger også, at unionsborgerskabet har stor symbolværdi og derfor er en kilde til identifikation. Dermed ses en tendens til, at danskerne værner om deres identitet, idet de stiller sig mest skeptiske over for de forbehold, der indeholder identitetskomponenter, og som muligvis derfor kan anses som en mulig trussel mod danskernes nationale identitet.

I forhold til den førnævnte generationshypotese og flere af de traditionelle integrationsteorier, der jo netop forventede en øget opbakning til europæisk integration, som nærmest automatisk ville være en konsekvens dels af nye generationers tilkomme og dels af borgernes gradvise forståelse af fordelene ved det europæiske samarbejde i takt med udviklingen, er det bemærkelsesværdigt, at de yngste danskere næsten konsekvent er blandt de mest skeptiske i forhold til forbeholdene. Dette er også noget, som Goul Andersen har lagt vægt på i sine valganalyser; *"Afstemning efter afstemning har man håbet på, at først 'interrail-generationen' og senere 'Internet-generationen' ville bryde tendensen til, at modstanden er størst blandt de unge. Men hver gang har det været i de ældre aldersgrupper, tilslutningen var størst (…)."* (Goul Andersen 2003:2).

De to andre forbehold – det militære samarbejde og det retlige samarbejde – er af en lidt anderledes karakter. Her kunne man inddrage Forsters suverænitetsbaserede skepsis (jf. kapitel 2), da de to forbehold vedrører forhold, der traditionelt har været nationale anliggender. Som tidligere nævnt er det ifølge Forster nationalstaten, der er den centrale aktør for disse skeptikere, og da dette er en traditionel tankegang, kan man samtidig også koble skepsissen til de føromtalte historiske og kulturelle faktorer. En skepsis over for disse to forbehold kunne yderligere karakteriseres som en vertikal skepsis, da en sådan opstår på baggrund af en modvilje mod at lade EU overtage på områder, der betragtes som nationale anliggender (Sørensen 2007:75).

For det første er det tankevækkende, at selvom Goul Andersen betragter suverænitetsafgivelse som danskernes primære kilde til skepsis (Goul Andersen 2002:40), viser danskernes holdning til de fire forbehold et lidt andet mønster. Undersøgelsen viser tværtimod, at de forbehold der vedrører suverænitetsafgivelse – altså forbeholdene om det militære og retlige samarbejde – er dem, der afføder mindst skepsis blandt alle tre

aldersgrupper. Samlet er procentandelen, der ønsker at bevare disse to forbehold langt mindre, end det er tilfældet for forbeholdene om unionsborgerskab og euroen. Det vil sige, at det ifølge denne undersøgelse nærmere er en form for identitetsbaseret skepsis, der er dominerende, og som afføder den største grad af skepsis i alle tre aldersgrupper. Der er dog en tendens til, at den yngste aldersgruppe er langt den mest skeptiske i forhold til ophævelse af alle fire forbehold, hvilket tilfører denne gruppe en betydelig suverænitetsbaseret skepsis i forhold til de andre aldersgrupper.

Det virker imidlertid usandsynligt, at de unges skepsis skulle bunde i en større vægtning af værdier og identitetskomponenter i forhold til de ældre generationer. Det er med andre ord sandsynligt, at andre faktorer ligger til grund for de unges skepsis end en decideret identitetsbaseret faktor. Dette vil der blive set nærmere på i næste kapitel.

5.2 Opsummering

Ved hjælp af forskellige parametre fra Eurobarometer- og Gallup-målinger kan man nå frem til et mere nuanceret billede af danskernes EU-skepsis, end vi normalt er vandt til at høre om. I forhold til Danmarks ry som et af de mest EU-skeptiske lande i EU, kan analysen vække en del undren. For det første viser det sig, at danskerne har langt større tillid til de europæiske institutioner end borgerne i de fleste andre EU-lande. Det kan i sig selv undre, da danskerne samtidig er dem, for hvem det demokratiske underskud i EU udgør en helt central problemstilling.

I forhold til den suverænitetsbaserede skepsis, som danskerne især hævdes at besidde, viser analysen, at meget af denne kunne stamme fra en velvilje over for den danske velfærdstat frem for mistillid til EU. Denne antagelse foretages på baggrund af, at danskerne i dag kan se fordelene ved kollektive løsninger på mange områder, som for eksempel det forsvars- og sikkerhedspolitiske område, mens spørgsmål om velfærd fortsat betragtes som et nationalt anliggende. Der er yderligere en tendens til, at danskerne i højere grad er karakteriseret ved en identitetsbaseret skepsis, hvilken synes udpræget for alle aldersgrupperne.

Generelt er der en interessant tendens til, at skepsissen hovedsageligt er manifesteret i de yngre aldersgrupper, og at skepsissen gradvist aftager med alderen. De ældste aldersgrupper er i lang udstrækning de mindst skeptiske over for forbeholdene og dem, der har langt den største tillid til de europæiske institutioner. En anden interessant tendens er, at der generelt er

flest i den yngste aldersgruppe, der formodes ikke at kunne tage stilling og derfor svarer *ved ikke*. Denne procentandel har samtidig også en tendens til at blive mindre med alderen.

Som tidligere nævnt giver analysen et lidt andet billede af danskernes EU-skepsis. Måske bunder vurderingen af Danmark som et meget EU-skeptisk land i, at danskerne, som nogle af de eneste i EU, først og fremmest har haft muligheden for at sige nej til EU-tiltag gennem folkeafstemninger, hvilket de fleste andre europæiske befolkninger ikke har haft. Det er ikke usandsynligt, at flere lande ville have nedstemt flere EU-tiltag, hvis de havde haft muligheden. Derudover karakteriseres danskerne også som de mest oplyste omkring EU-forhold, hvilket tillægges folkeafstemningerne, da danskerne forud for hver afstemning har skulle sætte sig ind i tingene, før de skulle stemme (Goul Andersen 2002:36). Den EU-skepsis, der eksisterer i Danmark, kunne, som Milner udtrykker det, måske snarere være et sundt tegn på, at danskerne er kritiske og politisk bevidste EU-borgere (Milner 2000:9), end at de generelt er pessimistiske og uengagerede over for EU. Goul Andersen (2000, 2002) argumenterer da også for, at der med tiden er sket en "stille revolution" i danskernes EU-orientering, og at danskerne i dag er blevet "gode europæere".

Ifølge ovenstående analyse er der dog en klar og tydelig tendens til, at de unge danskere har svært ved at tage stilling til EU-spørgsmål, hvilket kunne tyde på, at denne gruppe står uden for Milners karakteristik og dermed mangler viden og indsigt i forhold til de andre aldersgrupper. De unges manglende indsigt og viden kunne dermed også være den direkte årsag til, at de unge fremstår som mere skeptiske end de ældre generationer. Hvis man antager, at den manglende viden er baggrund for de unges skepsis, er der samtidig belæg for at antage, at de unges type af skepsis er mere tilfældig end bevidst. Med andre ord behøver målingerne af de unges skepsis ikke betyde, at de unge ligger mere vægt på identitet og værdier end de ældre danskere. Det kan i stedet være udtryk for, at de unge ikke kender til de faktiske forhold omkring eksempelvis unionsborgerskabet, hvilket i sig selv resulterer i skepsis.

6. Mediernes rolle i forhold til den danske EU-skepsis

Analysen i det forrige kapitel rejser nogle helt centrale spørgsmål omkring danskernes EU-skepsis og årsagerne dertil. Analysen viste først og fremmest, at der er stor forskel på aldersgruppernes grad af skepsis, mere end det er tilfældet i forhold til type. Det viste sig, at aldersgrupperne generelt viser tegn på samme typer af skepsis, men i meget varieret grad. Det interessante er nu at undersøge, hvorvidt medierne og dermed de udvalgte danske hverdagsaviser, kan være en mulig årsag til denne variation i aldersgruppernes EU-skepsis.

6.1 Danske avisers påvirkning

For at undersøge, hvorvidt danskernes avisvalg påvirker danskernes holdning til EU i en eller anden udstrækning, vil den videre analyse sammenholde de tidligere observationer omkring danskernes EU-skepsis med avisernes EU-dækning. Analysen har til formål at identificere, hvorvidt typen og graden af skepsis i de forskellige aldersgrupper kan være påvirket af aldersgruppernes avisvalg samt at undersøge, hvorvidt indholdet af avisernes EU-dækning påvirker meningsdannelsen i forhold til EU. Undersøgelsen vil med andre ord inddrage Inglehart og Trenz' teorier og dermed udprøve hver deres forklaringskraft i forhold til danskernes holdning til EU.

Som tidligere nævnt tager analysen forbehold for andre typer af medier, der kan påvirke danskernes holdning til EU. Udover pressen er eksempelvis også Internettet en stor kilde til information i dag, og der kan dermed også være mange, der får deres information om EU på Internettet. I forhold til tilgængelighed med henblik på at foretage en analyse ville det sandsynligvis være kompliceret at foretage en fyldestgørende undersøgelse af, hvad folk læser på Internettet, og på denne baggrund indgår Internettet ikke i dette speciales analyse.

Derudover benytter mange danskere flere medier, ikke bare eksempelvis avis og tv, men også flere aviser om dagen. Det vil sige, at dem, der for eksempel læser betalingsaviser samtidig også kan benytte eksempelvis gratisaviser. Dette forhold indgår ikke i analysen og udgør derfor en vis usikkerhedsfaktor. Det kan dog antages, at man trods brug af flere aviser, har én primær informationskilde blandt dem. Der argumenteres yderligere i dette speciale for, at aviserne udgør en primær nyhedskilde, idet avismediet når ud til en meget bred målgruppe. Dette kan også siges at gælde for eksempelvis tv-mediet, men på trods af avisformatets

begrænsninger (jf. afsnit 4.1.2) må man antage, at tv-nyheder ikke tillader samme mængde baggrundsinformation som avisformatet, da nyhedsudsendelser er kortvarige og samtidig skal have plads til alle dagens nyheder. Tv-formatet kan dog tilbyde dybdegående reportage og debat, men når det gælder EU henvises emnet ofte til sene sendetider på såkaldte niche-kanaler, som eksempelvis DR2, hvor målgruppen må siges at være forholdsvis snæver. Aviser er i dag stadig et medie, der når ud til mange forskellige aldersgrupper, og derfor et interessant medie at studere i forhold til meningsdannelse.

6.1.1 De ældre aldersgruppers avisvalg og EU-skepsis

Undersøgelsen af danskernes avisvalg i kapitel 4 viste, at de fleste danskere i alderen 60 år og opefter læser Berlinske Tidende, Jyllands-Posten og Politiken. Dette gælder også for de 50-59-årige, men denne gruppe udskiller sig ved, at de samtidig har relativt høje læsertal for alle de udvalgte aviser. Som tidligere nævnt, har de tre ovennævnte aviser (sammen med Børsen) den bredeste EU-dækning af alle de udvalgte aviser, og de er samtidig blandt de mest positive og mest alsidige i deres formidling af EU-relaterede emner.

I forhold til denne gruppes EU-skepsis, viste undersøgelsen i kapitel 5, at der er en positiv forbindelse mellem forholdsvis lav EU-skepsis og alder. De ældste aldersgrupper, især dem over 60 år, er generelt de mest positive over for alle de udvalgte parametre. Det vil sige, at hvis man antager, at avisvalget har en indflydelse i forhold til danskernes holdning til EU, så er der en tendens til, at de ældste danskeres valg af primært Berlingske Tidende, Jyllands-Posten og Politiken påvirker dem i positiv retning.

6.1.2 De mellemste aldersgruppers avisvalg og EU-skepsis

Det, der er centralt for de mellemste aldersgruppers (de 30-49-årige) avisvalg er, at de har relativt høje læsertal for alle de udvalgte aviser. Disse grupper læser dermed meget forskellige aviser. Dette skal ikke forstås således, at de enkelte personer i de mellemste aldersgrupper enkeltvis benytter flere forskellige aviser, da analysen jo netop ikke medtager dette forhold. I stedet henvises til det faktum, at medlemmerne af denne gruppe som samlet enhed vælger vidt forskellige aviser og derfor påvirkes fra meget forskellige vinkler, som således præger gruppens samlede holdning til EU.

Dette betyder, at gruppen, modsat de to andre aldersgrupper, er sværere at generalisere omkring, da gruppen svinger mere i forhold til de forskellige parametre, end det er tilfældet for de andre grupper. Det forskellige avisvalg kunne således være baggrunden for, at gruppen samlet er mere skeptisk end de ældre aldersgrupper og mindre skeptisk end de yngre aldersgrupper, da der i denne gruppe sker en balancering af holdningen, mere end det er tilfældet i de andre aldersgrupper.

6.1.3 De yngste aldersgruppers avisvalg og EU-skepsis

De yngste aldersgrupper mellem 12-29 år har i denne analyse vist sig at udgøre en særlig interessant gruppe. For det første er der meget klare tendenser i deres avisvalg. Læsertallene i denne gruppe er tydeligt højest for Ekstra Bladet og BT samt gratisaviserne. Gratisaviserne læses især af et stort flertal af de 20-29-årige, og ingen andre aldersgrupper ligger i nærheden af så høje læsertal for netop denne type avis.

Som undersøgelsen i kapitel 5 viste, var de yngste aldersgrupper generelt de mest skeptiske i forhold til langt de fleste parametre. Derudover udgjorde gruppen den største procentdel af dem, der ikke kunne tage stilling til de forskellige aspekter, hvilket kunne indikere en mangel på tilstrækkelig viden omkring disse EU-forhold. Den manglende viden kunne antages at kunne tillægges gruppens avisvalg, da dette netop tidligere blev karakteriseret som de mindst dækkende aviser.

6.1.4 Inglehart eller Trenz? Informationsgrad eller informationstype?

Efter at have konstateret visse sammenhængstendenser mellem danskernes avisvalg og EU-skepsis, kan man nu diskutere, hvorledes avisvalget kan have indflydelse på aldersgruppernes skepsis. Diskussionen tager udgangspunkt i Trenz og Ingleharts to forskellige teorier om informationens betydning i forhold til offentlig mening (jf. afsnit 4.3).

I forhold til Ingleharts tese om at graden af information er det centrale i forhold til mobiliseringen af opbakning til EU og den europæiske integrationsproces (Inglehart 1970:70), er der flere af de ovenstående tendenser, der er interessante. For det første læser langt de fleste yngre danskere gratisaviser, som repræsenterer en meget begrænset EU-dækning. En manglende information om EU kunne således godt se ud til at føre til en form for skepsis, da de yngre aldersgrupper netop viser sig at være relativt skeptiske. For det andet

viser der sig en tendens til, at de mellemste aldersgrupper læser flere forskellige aviser, det vil sige også de mere EU-dækkende, hvilket kunne betyde mere information, og i forhold til de unge er de mellemste aldersgrupper langt mere positive over for størstedelen af de udvalgte aspekter af EU-samarbejdet.

I forhold til de ældste aldersgrupper kan teoriens forklaringskraft også synes god. De ældre aldersgrupper læser hovedsageligt aviser, der har en bred EU-dækning og udsættes derfor for mere information på området, end det er tilfældet for de andre aldersgrupper. De er samtidig generelt mindre skeptiske end de mellemste og yngste aldersgrupper, og derfor kunne Ingleharts argumenter synes fornuftige.

Samtidig peger nogle af de førnævnte tendenser dog også på, at Trenz' tese har god forklaringskraft, og at typen af informationen dermed også er afgørende. De ældste aldersgruppers relativt positive holdning til de forskellige parametre kunne i stedet antages at hænge sammen med, at de primært læser positiv EU-journalistik. De kunne dermed antages at udsættes for det, som Trenz kalder for "mediernes selektive metoder" – i dette tilfælde en positiv vinkling af artiklerne. I den forbindelse burde man dermed også kunne forvente, at BT og Ekstra Bladets læsere ville være mere skeptiske, da de omvendt udsættes for en mere negativ vinkel via avisernes konflikt-orienterede EU-dækning. De fleste læsere af disse to aviser findes blandt de yngre og mellemste aldersgrupper, og samlet set er der en tendens til, at de stiller sig mere skeptiske over for de forskellige aspekter end de ældre aldersgrupper, der i relativt lav grad benytter sig af disse aviser.

Alligevel er der dog stor forskel på de yngre og mellemste aldersgruppers grad af skepsis. Her kan Trenz' argumentation synes særlig stærk, hvis man ser på forskellen i de to gruppers alsidighed i avisvalg. Som førnævnt er de mellemste aldersgrupper dem, der benytter det bredeste udvalg af aviser, hvorimod de yngre aldersgrupper stort set alene benytter gratisaviser og BT og Ekstra Bladet. Ifølge Trenz er der en tendens til, at folk, der udsættes for en strategisk negativ dækning af EU, vil danne en tilsvarende holdning. Det vil sige, at disse læsere vil have tendens til at være skeptisk eller negativt indstillet overfor EU. Man kan i den forbindelse antage, at de yngre danskere i højere grad udsættes for en sådan strategisk negativ EU-dækning, da de ikke får den afbalanceret af andre medier (aviser), som kunne være tilfældet for de mellemste aldersgrupper. Når gratisavisernes EU-dækning er så begrænset og neutral som den er, kan den sandsynligvis ikke tilbyde alternative argumenter, og den negative fremstilling bliver dermed dominerende.

Ingleharts argumenter kan forklare nogle af de ovenstående tendenser, men ikke dem alle. Derimod synes Trenz' teori at have større forklaringskraft i forhold til mange af tendenserne. Overordnet kan Trenz' argumentation forklare de centrale forskelle mellem aldersgruppernes grad af skepsis, hvilket synes mere problematisk for Inglehart. Alligevel kan man antage, at Inglehart har ret i, at mængden af information også har en indflydelse. I forhold til dette speciales undersøgelse, er de unge danskere blandt dem, som udsættes for mindst information om EU gennem aviser og samtidig dem, som er blandt de mest skeptiske i forhold til EU. Ingleharts forklaringskraft svækkes dog, når man skal forklare forskellene mellem de to andre aldersgrupper. Derfor har Trenz' teori vist sig mere nyttig i forhold til danske avisers påvirkning af danskernes holdning til EU.

Analysen viser en generel tendens til, at de unge danskere er blandt de mest EU-skeptiske. I dette speciale er der blevet argumenteret for, at det sandsynligvis kan være denne gruppes medievalg, der er blandt en af de afgørende faktorer. I den forbindelse er det især det faktum, at de unge gennem deres avisvalg dels udsættes for mindre information og dels mere negativt vinklet information om EU, end det er tilfældet for andre aldersgrupper, som kan forklare de unges holdning til EU. Derfor vil der i det følgende afsnit blive set nærmere på de unge og deres forhold til EU med det formål at undersøge, hvorledes de unge selv opfatter deres viden og fortrolighed med EU.

6.2 De unges EU-skepsis til eftersyn

En central antagelse i dette speciale er, at det i høj grad er en manglende viden om EU blandt de unge danskere, som mobiliserer den relativt høje grad af EU-skepsis hos denne gruppe. Analysen har indtil videre vist, at der er en tendens til, at danskere, der benytter sig af aviser med større EU-dækning, generelt er mere positive over for forskellige aspekter af EU-samarbejdet. Analysen har samtidig vist, at de unge danskere primært benytter de medier, der har den mindste dækning af EU, og derfor antages det, at denne gruppe danskere udsættes for mindre information end andre aldersgrupper på netop dette område.

En Eurobarometer-undersøgelse viser da også, at de unge er dem, som er mest tilbøjelige til at vurdere sig "mindre velinformerede" om EU. Tendensen er netop, at danskerne er mere villige til at erklære sig "meget" eller "forholdsvis velinformerede", jo ældre de er (EB67). Dette tyder i høj grad på, at de unge selv er bevidste om deres manglende viden på området, og at de dermed ikke får den nødvendige information gennem de medier, de benytter.

Som det også fremgår af analysen, er det især de helt uge under 25 år, der udgør den mest skeptiske gruppe samt den gruppe, der har størst tilbøjelighed til ikke at kunne tage stilling til de forskellige spørgsmål omkring EU. Det er derfor nærliggende at antage, at manglende viden for denne gruppe resulterer i EU-skepsis. Det er ofte blevet hævdet, at EU ikke appellerer til de unge, og at de ikke interesserer sig for emnet. I den forbindelse kan man inddrage en Gallup-undersøgelse, som Dansk Ungdoms Fællesråd har fået foretaget i 2007. I undersøgelsen *Unge og EU* blev danske unge i alderen 16-25 år spurgt om deres forhold til EU, og undersøgelsen vidner netop om en sådan manglende viden, men samtidig også om et stort ønske fra de unges side om mere information om emnet (DUF Fokus 2007).

Som Marlene Wind, lektor i international politik ved Københavns Universitet, ser det, er de unges manglende viden i høj grad også et demokratisk problem: *"Den manglende viden er en samfundsmæssig ulykke, da det indskrænker de unges muligheder for at få indflydelse i et samfund, hvor EU spiller en stadig større rolle."* (DUF Fokus 2007:3). Over halvdelen af de unge, der deltog i undersøgelsen føler sig ikke tilstrækkeligt informerede til at kunne deltage i Europaparlamentsvalget i 2009, hvilket anskueliggør det demokratiske problem og begrænsningen for denne gruppe danskere i forhold til medindflydelse på europæisk plan.

Et af avisredaktørernes og journalisternes helt centrale argumenter for den manglende EU-dækning i aviserne er, at EU ikke interesserer deres målgruppe (Lund 2002:165; Ørberg 2003:15). Hvad angår de unge, viser der sig dog en tendens til, at de faktisk ønsker mere viden og dermed mere information om EU. Faktisk mener hele 91 pct. af de adspurgte unge, at det er vigtigt at have en grundlæggende viden om EU (DUF Fokus 2007:3), hvilket ikke tyder på, at de unge vurderer emnet EU som kedeligt eller uinteressant. Ikke desto mindre bliver EU-stoffet ikke efterspurgt, og på den baggrund kan redaktørerne holde fast i deres argumenter for at udelade EU-stoffet, hvilket Lund for eksempel refererer til som "den onde cirkel" (Lund 2002:196).

Det er imidlertid samtidig interessant, at en stor procentdel af de unge opfatter sig selv som både danskere og europæere (tallet er langt højere end befolkningen som helhed). Dette kunne tyde på, at de unge har lettere ved at balancere mellem flere tilhørsforhold end generationerne før dem. Undersøgelsen viser samtidig samme tendenser som analysen ovenover, nemlig at de unge fortsat er relativt skeptiske, hvad angår ophævelse af forbeholdene, samt at en stor procentdel har svært ved at tage stilling (DUF Fokus 2007:4). Igen er disse resultater et vidnesbyrd om den manglende viden hos de unge. De unge identificerer sig åbenbart som

europæere i højere udtrækning end andre, men når det gælder stillingtagen til den politiske dimension, er der klare tegn på afmagt.

Med DUFs undersøgelse som supplement til den resterende analyse kan man stille spørgsmålstegn ved argumenterne om de unges manglende interesse. Det ser i højere grad ud til, at de unge mangler adgang til den nødvendige information, og på den baggrund mangler indsigt. Dette resulterer i en form for afmagt, og på den måde kan der siges at eksistere et særligt stort demokratisk underskud i forhold til de unge i EU. Dette demokratiproblem kan være den direkte årsag til de unges skepsis, og dermed tydeliggøres mediernes rolle i den grad.

En del af problemstillingen kan derfor tilskrives de unges medievalg. Efter gratisaviserne kom på gaden, har de især tiltrukket unge læsere, hvilket har betydet, at de unge har droppet de større betalingsaviser (særligt Jyllands-Posten, Berlingske Tidende og Politiken), der har mistet omkring halvdelen af deres unge læsere til især MetroXpress og Urban (Madelaire 2007). Dette betyder i forhold til ovenstående analyse, at de unge med deres ændrede medievalg i dag er udsat for mindre information om EU. Hvis de medier, der benyttes af de unge, kunne tilbyde den nødvendige information om EU, ville billedet af de unges holdning til EU måske se helt anderledes ud. Dette synliggør i den grad mediernes magt i forhold til meningsdannelsen på EU-området. Medievalget kan sandsynligvis samtidig være en del af forklaringen på, hvorfor generationshypotesens forventede opbakning fra de unge generationer ikke er blevet en realitet. Man kunne derfor forvente, at der vil eksistere en EU-skeptisk dansk ungdom, så længe de af ungdommen benyttede medier ikke leverer mere EU-dækning, end det er tilfældet i dag.

6.3 Opsummering

I dette kapitel er avisvalgets indflydelse på holdningen til EU blevet analyseret. Der har vist sig at være flere interessante tendenser i den forbindelse. For det første er de ældre aldersgrupper blandt de mest positive over for EU samtidig med, at denne aldersgruppe også er blandt de bedst oplyste om emnet, da de primært benytter de aviser, der har den største og bredeste EU-dækning. Den mellemste aldersgruppe er også relativt positiv indstillet over for EU, og læser også i vid udstrækning aviser, der dækker EU-området. Der er dog en tendens til, at gruppen stiller sig mere skeptisk til mange af de udvalgte aspekter end de ældre aldersgrupper, hvilket kunne tyde på, at de mellemste aldersgrupper påvirkes af de negative

aviser, som en stor procentdel benytter sig af. De yngste aldersgrupper er i langt de fleste tilfælde de mest EU-skeptiske. Dette kunne være tegn på, at de primært benytter aviser med negativ eller manglende EU-dækning.

Selvom danskernes holdning til EU sandsynligvis påvirkes af mange andre faktorer end hverdagsaviser, viser analysen nogle klare tendenser og dermed et mønster i holdningen til EU, der blandt andet kan forklares på baggrund af avisvalget.

Især de unges relativt store EU-skepsis vidner om det positive forhold mellem information og opbakning til EU. Det har vist sig at være sandsynligt, at de unges skepsis netop bunder i manglende adgang til information og dermed viden om EU. Derfor er det især i forhold til denne gruppe af danskere, at medierne spiller en stor rolle for meningsdannelsen i forhold til EU. Det kunne netop antages, at medierne ligger inde med en magt til at forandre de unges holdning til EU, og idet de vælger ikke at tilbyde den nødvendige information, opretholder de den nuværende situation med en skeptisk dansk ungdom.

7. Konklusion

Den offentlige mening er med tiden blevet en magtfuld faktor i alle politiske enheder – inklusiv EU. Derfor er EU-skepsis også i takt med EU's udvikling hen imod stadig større politisk union blevet et vigtigere fænomen at forholde sig til. Ved oprettelsen af Fællesskabet var der ikke mange, der tillagde borgernes holdning stor betydning, men i dag er man i høj grad opmærksom på den offentlige menings rolle i den europæiske integrationsproces. Borgernes EU-skepsis er mest tydelig ved folkeafstemninger om EU-spørgsmål, og da brugen af sådanne folkeafstemninger forekommer oftere og oftere i dag i EU-regi, bliver EU-skepsissen et fænomen, der i stigende omfang kræver politikernes opmærksomhed.

Danskernes image som en relativt EU-skeptisk befolkning har sandsynligvis også noget at gøre med det danske nej til Maastricht-traktaten og euroen. Det er dog ikke en direkte modstand, der kendetegner danskerne, men i stedet en blød EU-skepsis, der er møntet på enkelte områder af samarbejdet. Flere faktorer spiller en rolle for danskernes syn på EU, og faktorer som det demokratiske underskud, en manglende offentlighed, identitetsdimensionen samt historiske og kulturelle faktorer er blandt nogle af de helt centrale.

Medierne kan ses som det instrument, hvorigennem der først og fremmest kunne skabes den offentlighed, som man i EU i dag er blevet mere opmærksom på. Derigennem ville der være grobund for en reducering af det demokratiske underskud gennem mere åbenhed og gennemsigtighed, men også for skabelsen af et fælles forum, hvorigennem de europæiske borgere kunne styrke deres fællesnævnere og dermed deres fælles identitet. Derfor kunne medierne udgøre den faktor, som kunne afhjælpe en del af unionens problematikker i forhold til borgernes inddragelse.

De få eksisterende paneuropæiske medier har tilsyneladende ikke kunne udfylde en sådan rolle og formår ikke at skabe en europæisk offentlighed, da de fleste kun når ud til den europæiske elite. Derfor udgør de nationale medier stadig borgernes primære informationskilde. I forhold til de udvalgte danske hverdagsaviser viser der sig en tendens til uenighed om EU-stoffets vigtighed. Nogle vægter EU-journalistikken højere end andre, og nogle betragter EU som uvæsentligt eller uinteressant for deres læsere.

Generelt betragtes EU-journalistikken som problematisk, da EU først og fremmest sjældent opfylder nyhedskriterierne, og på den baggrund ofte sorteres fra. Dette faktum udgør i sig selv en hæmsko for skabelsen af en europæisk offentlighed gennem de danske medier. Samtidig er

redaktionernes forskellige strategi i forhold til EU-dækningen problematisk i forhold til læserne, da nogle borgere gennem deres avisvalg ikke har adgang til information og dermed viden om EU, mens andre gennem deres avisvalg har bedre forudsætninger for at danne sig en holdning til EU.

Et nærmere blik på danskernes EU-skepsis fører først og fremmest til undren over danskernes vedblivende image som EU-skeptiske. Danskerne har for eksempel langt større tillid til de europæiske institutioner end de fleste andre europæere. Derudover er der mest uvilje at spore, når det gælder identitetskomponenter såsom euroen og unionsborgerskabet. Den suverænitetsbaserede skepsis, som danskerne ofte tillægges, synes umiddelbart ikke påfaldende, da mange danskere i dag synes at kunne se fordele ved kollektive løsninger i forhold til eksempelvis en fælles udenrigspolitisk samt en fælles forsvars- og sikkerhedspolitik.

Derudover er det interessante ved danskerne, at de har svært ved at tage stilling til de forskellige aspekter af EU, og det er især gældende for de unge danskere. Disse udgør samtidig de generelt mest skeptiske i forhold til andre aldersgrupper, hvilket jo er interessant i forhold til generationshypotesen, som hermed endnu en gang må siges at være modbevist. De unge danskere er fortsat blandt de mest EU-skeptiske, og hverken generationsskift eller EU's egen udvikling har formået at lave om på dette.

Tendenserne i danskernes EU-skepsis har vist sig interessante i forhold til danskernes avisvalg. På baggrund af avisernes EU-dækning har der vist sig en klar tendens til, at de mest oplyste er de mest positive over for EU, og samtidig er de mindst oplyste blandt de mest skeptiske. Da det har vist sig, at de ældre danskere læser aviser med en relativt høj grad af EU-dækning og samtidig er de mindst EU-skeptiske, er det sandsynligt, at der er en positiv forbindelse mellem viden og information og en positiv holdning til EU. Samtidig tyder de unges relativt store EU-skepsis sammen med deres valg af mindre EU-dækkende aviser på, at manglende viden fører til skepsis, og netop dette faktum kan forklare, hvorfor de unge, der ellers er vokset op med EU, forbliver de mest skeptiske. Dette vidner i høj grad om, hvorledes medierne spiller en stor rolle for den offentlige mening, enten ved at informere om EU, men også i den grad ved at vælge EU-stoffet fra. Derudover kan det også antages, at de selektive metoder, som medierne benytter sig af, spiller en rolle, da de gennem en strategisk vinkling af EU-stoffet påvirker deres læsere i en given retning. Med andre ord spiller medierne altså en betydelig rolle for danskernes holdning til EU.

Desuden kunne det tyde på, at selvom danskerne er blandt nogle af de bedst oplyste omkring EU-forhold i EU, mangler især de unge danskere indsigt i integrationsprocessen og Unionens opbygning og funktioner. Dette er de unge i nogen grad selv bevidste om, men grundet deres medievalg har de begrænset adgang til en sådan indsigt.

Man kan således på baggrund af ovenstående antage, at de medier, som de unge benytter har en ekstra stor magt i forhold til at ændre billedet at danskernes holdning til EU. Det vides ikke om disse medier er bevidste om dette forhold eller ej. Nyhedskriterierne og konkurrencen om læserne er imidlertid ikke nemt at forene med formidlingen af et emne som EU og tilsyneladende slet ikke i de medier, der henvender sig til de yngre danskere. Medierne skal dog som udgangspunkt også have adgang til EU via de europæiske aktører samt de danske politikere for at kunne tilbyde information om EU, og måske burde netop aktørerne være mere opmærksomme på de medier, der når ud til de skeptiske danskere.

Med udgangspunkt i overbevisningen om at opbakning i form af en positiv offentlig mening i forhold til EU er helt essentiel for et velfungerende EU og den videre integrationsproces kan der derfor argumenteres for, at der eksisterer et behov for at fremme udbredelsen af viden om EU. Dette behov er i forhold til ovenstående analyse størst i forhold til de unge. Derfor burde man måske i højere grad end tidligere begynde at fokusere på de medier, som de unge faktisk benytter – aviser såvel som Internettet og tv – hvis man vil komme uvidenheden og muligvis skepsissen til livs.

8. Bibliografi

Anderson, Christopher J. (1995). Economic Uncertainty and European Solidarity Revisited: Trends in Public Support for European Integration. I Carolyn Rhodes & Sonia Mazey (red.), *The State of the European Union. Vol. 3: Building a European Polity?* (s. 111-134). London: Rienner Publishers.

Anderson, Christopher J. (1998). When in Doubt, Use Proxies. Attitudes Towards Domestic Politics and Support for European Integration. *Comparative Political Studies, Vol. 31 (5),* s. 569-601.

Beetham, David & Lord, Christopher (2001). Legitimizing the EU: Is there a post-parliamentarian basis for its legitimation? *Journal of Common Market Studies, Vol. 39 (3),* s. 443-463.

Bencke, Jens & Schmidt, Flemming (2002). *Danmark 1973-2002 – Historie med Samfundskundskab.* København: Gads Forlag.

Billig, Michael (1995). *Banal Nationalism.* London: Sage Publications.

Casanova, José (1994). *Public Religions in the Modern World.* Chicago, London: The University of Chicago Press.

Dahl, Robert A. (1989). *Democracy and its critics.* New Haven CT: Yale University Press.

Dalton, R. J. & Duval, R. (1986). The Political Environment and Foreign Policy Opinions: British Attitudes towards European Integration 1972–79. *British Journal of Political Science, Vol. 16 (1)*, s. 113–34.

Dansk Oplagskontrol: Hentet d. 27. nov. 2008 fra: http://www.do.dk/asp/oplagstal_pop.asp

de Vreese, Claes H. (2003). *Framing Europe. Television news and European integration.* Amsterdam: Aksant Academic Publishers.

de Vreese, Claes H. & Boomgaarden, Hajo G. (2006). Media Effects on Public Opinion about the Enlargement of the European Union. *JCMS 2006, Vol. 44 (2),* s. 419-436.

Deutsch, Karl W. et al. (1967). *France, Germany and the Western Alliance: A Study of Elite Attitudes on European Integration and World Politics.* New York: Charles Scribner's Sons.

DIIS (2004). *Danish and British Popular Euroscepticism Compared: A Sceptical Assessment of the Concept.* DIIS Working Paper 2004/25. København.

DIIS (2008). *De Danske Forbehold over for Den Europæiske Union. Udviklingen siden 2000.* København.

DUF Fokus (2007). *Unge og EU*. Oktober. København.

Easton, David (1965). *A Framework of Political Analysis.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

EB59: Eurobarometer 59/Forår 2003 – Comparative Highlight Report. Hentet d. 2. sept. 2008 fra:
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/cceb/2003/EU28_Comparative_highlights.pdf

EB67: Standard Eurobarometer 67/Forår 2007 – Meningsmåling i EU. National Rapport Danmark. Hentet d. 15.sept. 2008 fra:
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb67/eb67_dk_nat.pdf

EB68: Standard Eurobarometer 68/Efterår 2007 – Meningsmåling i EU. National Rapport Denmark. Hentet d. 2. sept. 2008 fra:
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb68_dk_nat.pdf

EB69: Standard Eurobarometer 69/Forår 2008 – Meningsmåling i EU. National Rapport Denmark. Hentet d. 3.okt. 2008 fra: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_dk_nat.pdf

En historisk dag for Irland. (d. 13/6 2008). *Urban,* s. 10.

EU-Oplysningen: Hentet d. 7. okt. 2008 fra: http://www.eu-oplysningen.dk/spsv/off/alle/29/

Euronews manifesto: Hentet d. 25. sept. 2008 fra: http://www.euronews.net/en/the-station/

Fich, Christian (2007). Divided We Stand. I Simon Emil Ammitzbøll & Erik Boel (red.), *Europa i alle palettens farver.* København: Informations Forlag.

Forfatningstraktaten (2005). *Traktat om en forfatning for Europa. "Forfatningstraktaten".* København: EU-Oplysningen. Hentet d. 5. dec. 2008 fra: http://www.eu-oplysningen.dk/upload/application/pdf/3ec0de51/forfatningstraktaten.pdf

Forster, Anthony (2002): *Euroscepticism in Contemporary British Politics.* London, New York: Routledge.

Gabel Matthew (1998). Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories. *The Journal of Politics, Vol. 60 (2),* s. 333-354.

Geremek, Bronislaw (2003). *Thinking about Europe as a community.* Tale.

Giddens, Anthony (2000). A Third Way for the European Union. I Mark Leonard (red.), *The Future Shape of the European Union.* London: Foreign Policy Centre.

Goul Andersen, Jørgen (2000). Nye EU-skillelinjer? I Peter Kurrild-Klitgaard et al. (red.), *Valg, Vælgere og Velfærdsstat. Festskrift til Hans Jørgen Nielsen* (s. 109-132). København: Forlaget Politiske Studier.

Goul Andersen, Jørgen (2002). Danskerne, Europa og det "Demokratiske Underskud". Den "stille revolution" i danskernes forhold til EU. I Thomas Pedersen (red.), *Europa for Folket? EU og det danske demokrati* (s. 32-67). Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Goul Andersen, Jørgen (2003). Evige skeptikere, men bedre europæere. EU-modstanden i Danmark, 1972-2002. I Udenrigsministeriets festskrift, *Danmark 30 år i EU. Et festskrift.*

Habermas, Jürgen (2000). Beyond the Nation-State? On some consequences of economic Globalization. I Erik Oddvar Eriksen & John Erik Fossum (red.), *Democracy in the European Union* (s. 29-42). London: Routledge.

Held, David (1996). *Models of Democracy.* London: Polity Press.

Hjarvard, Stig (1995). *Nyhedsmediernes rolle i det politiske demokrati.* København: Statsministeriets Medieudvalg.

Holm, Ulla (2004). Den europæiske 'forfatningskamp' om kristendom og verdslighed. *Tidsskriftet Politik.*

Holsen, Sjur S. (1998). Europeisk integrasjon og nasjonal identitet. Et blikk på mulighetene for å utvikle et europeisk medborgerskap. I Jan Erik Grindheim (red.), *EU – Fra økonomisk fellesskab til politisk union.* Oslo: Universitetsforlaget.

Hooghe, Liesbet & Marks, Gary (2007). Sources of Euroscepticism. *Acta Politica, Vol. 42,* s. 119-127.

Index Danmark/Gallup 2006. TNS Gallup.

Inglehart, Ronald (1970). Cognitive Mobilization and European Identity. *Comparative Politics, Vol. 3 (1),* s. 45-70.

Irland får et års tænkepause. (d. 17/6 2008). *MetroXpress*, s. 16.

Karner, Lasse. Han smadrer Foghs drøm. (d. 13/6 2008). *BT,* s. 6.

Kevin, Deirdre (2003). *Europe in the Media. A Comparison of Reporting, Representation, and Rhetoric in National Media Systems in Europe.* Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Kjærgaard, Jan. Surt: Irsk kæberasler til Fogh. (d. 14/6 2006). *Ekstra Bladet,* s. 28.

Kommissionen (2001). *Nye Styreformer i EU. En hvidbog*. Bruxelles: Kommissionen For De Europæiske Fællesskaber.

Kongstad, Jesper & Plougsgaard, Heidi. Irland afgør EU's videre skæbne. (d.12/6 2008). *Jyllands-Posten,* s.1.

Lehning, Percy B. & Weale, Albert (red.) (1997). *Citizenship, democracy and justice in the new Europe.* London: Routledge.

Lissabontraktaten (2008). *Lissabontraktaten. Sammenskrevet med det gældende traktatgrundlag*. København: EU-Oplysningen. Hentet d. 2. dec. 2008 fra: http://www.eu-oplysningen.dk/upload/application/pdf/6e9edf30/ld_euo_lissabon_16.pdf

Lund, Anker Brink (2002). *Den redigerende magt – nyhedsinstitutionens politiske indflydelse.* Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Machill, Marcel (1998). Euronews: the first European news channel as a case study for media industry development in Europe and for spectra of transnational journalism research. *Media, Culture & Society, Vol. 20,* s. 427-450.

Madelaire, Catrine. Unge flygter fra betalingsaviserne og søger over til gratisaviserne. (d. 9/10 2007). *Business dk.* Hentet d. 24. nov. 2008 fra: http://www.business.dk/article/20071009/medier/110081139/

Mediedagen (2004). Hentet d. 6. okt. 2008 fra:
http://www.gallup.dk/media/2906/mediebrug.pdf

Meilby, Mogens (1999). *Journalistikkens grundtrin.* Århus: Forlaget Ajour.

Milner, Susan (2000). Introduction: A Healthy Scepticism? *European Integration, Vol. 22,* s.1-13.

Mogensen, Kirsten (2000). *Arven. Journalistikkens traditioner, normer og begreber.* Roskilde Universitets Forlag.

Nielsen, Ole Bang. Analyse: Et nej i Irland vil give Europa flere grå hår. (d.12/6 2008) *Berlingske Tidende*, s. 21.

Obradovic, Daniela (1996). Policy legitimacy and the European Union. *Journal of Common Market Studies, Vol. 34 (2),* s. 191-221.

Pedersen, Thomas (2002). Demokrati og Europæisk Integration: En Oversigt. I Thomas Pedersen (red.), *Europa for Folket? EU og det danske demokrati* (s.11-31). Århus: Aarhus Universitetsforlag.

Pedersen, Thomas (2006). Demokrati og kultur i Den Europæiske Union. I Dan Jørgensens (red.), *Eurovisioner. Essays om fremtidens Europa* (s.121-143). København: Informations Forlag.

Rasmussen, Peter B. Irlands nej kan hæmme EU's konkurrencekraft. (d. 16/6 2008). *Børsen,* s. 12.

Ray, Leonard (2007). Public Opinion, Socialization and Political Communication. I Knud Erik Jørgensen et al. (red.), *Handbook of European Union Politics* (s. 263-281). London: Sage Publications Ltd.

Rohrschneider, Robert (2002). The Democracy Deficit and Mass Support for an EU-wide Government. *American Journal of Political Science, Vol. 46, (2),* s. 463-475.

Schlesinger, Phillip (1999). Changing Spaces of Political Communication: The Case of the European Union. *Journal of Political Communication, Vol. 16,* s. 263-279.

Sørensen, Catharina (2005). Denmark, the EU and Public Opinion – Scepticism mixed with pro-integrationist sentiments? I Michael Herslund & Ramona Samson (red.), *Unity in Diversity. Europe and the European Union: Enlargement and Constitutional Treaty* (s. 133-157). Danmark: Copenhagen Business School Press.

Sørensen, Catharina (2007). *Euroscepticism. A Conceptual and a Longitudinal, Cross-Country Examination of Public Scepticism towards the European Union.* Ph.d.-afhandling. København: Det Samfundsvidenskabelige Fakultets Reprocenter.

TNS Gallup 2008: TNS Gallup – Public Tema: EU forbehold. 9. januar 2008.
Hentet d. 22. sept. 2008 fra:
http://www.gallup.dk/tns_gallup/ugens_gallup/tekst/EU%20forbehold%20jan08.pdf

Tre millioner irere afgør i dag EU's fremtid. (d. 12/6 2008). *Politiken,* s. 1.

Trenz, Hans-Joerg (2008). Understanding Media Impact on European Integration: Enhancing or Restricting the Scope of Legitimacy of the EU? *European Integration, Vol. 30 (2),* s. 291-309.

Weiler, Joseph H. (1999). *The Constitution of Europe.* Cambridge: Cambridge University Press.

Wind, Marlene (2008). *Og hvad mener Europa så?* CEP Policy Paper Series. Center for Europæisk Politik, Københavns Universitet.

Wintle, Michael (2000). The Question of European Identity and the Impact of the Changes of 1989/90. I Jamal Shahin & Michael Wintle, *The Idea of a United Europe.* London: Macmillan Press Ltd.

Ørberg, Esben (red.) (2003). *Fællesskabet i mediebilledet. Journalisters historier om EU.* Hvidbog fra Dansk Journalistforbund.

Ørsten, Mark (2004). *Transnational Politisk Journalistik: Dansk EU-journalistik fra 1991-2001.* Ph.d.-afhandling. Danmark: Afdeling for Journalistik ved Roskilde Universitetscenter.

Ørsten, Mark (2006). *Europæisk offentlighed i danske medier – Danmark som foregangsland for udviklingen af en transnational politisk journalistik?* Udkast 2006.
Hentet d. 3. dec. 2008 fra:
http://www.ruc.dk/upload/application/pdf/f51d6748/EU_i_medierne status_og_fremtid.pdf.

40 procent af irerne stemte. (d. 13/6 2008). *MetroXpress,* s. 18.

9. Bilag A

Resultat af Infomedia-søgning for perioden fra d. 9/6 2008 til d. 6/7 2008.

Søgetekst: "EU"

Kriterier: Søgetekst skal indgå i titel eller artikelhoved[6]

	Længere artikler	Kortere artikler	Ledere	Læserbreve/ Debatindlæg	Enheder i alt	Ord i alt
Berlingske Tidende	68	14	2	8	92	47.480
Jyllands-Posten	45	17	4	11	77	45.769
Politiken	50	17	2	17	86	46.271
Børsen[7]	X	X	X	X	40	X
Ekstra Bladet	1	6	1	3	11	1.806
BT	0	8	1	10	19	2.240
MetroXpress	6	16	0	3	25	5.015
Urban	5	10	0	0	15	2.866

Kilde: Infomedia (d. 22/10 2008)

[6] Artiklerne er yderligere blevet efterset enkeltvis for at sikre, at EU er et reelt emne i hver af de inkluderede artikler.

[7] Børsens artikler eksisterer kun i resumeform i Infomedia, og derfor er artiklernes længde, type og samlede antal ord ukendt.